

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра теорії і практики перекладу з англійської мови

**СТРАТЕГІЇ Й ТАКТИКИ ВІДТВОРЕННЯ МЕДИЧНОЇ
ТЕРМІНОЛОГІЇ В ІНСТРУКТИВНИХ РЕКОМЕНДАЦІЯХ З
ТАКТИЧНОЇ МЕДИЦИНИ (НА МАТЕРІАЛІ «ATLS. НЕВІДКЛАДНА
МЕДИЧНА ДОПОМОГА ПРИ ТРАВМІ. ПОГЛИБЛЕНИЙ КУРС ВІД
АМЕРИКАНСЬКОЇ КОЛЕГІЇ ХІРУРГІВ (ACS)»)**

Кваліфікаційна робота

На здобуття ОС «бакалавр»
студентки IV курсу
галузь знань 03 «Гуманітарні науки»,
спеціальності 035 «Філологія»,
спеціалізації 035.041 «Германські
мови та літератури (переклад
включно), перша – англійська)»,
ОПП «Переклад з англійської та
другої західноєвропейської мови»
Марії ГЛУХОДІД

Науковий керівник:

д.філол.н., доцент кафедри
теорії і практики перекладу з
англійської мови
Роксолана ПОВОРОЗНІЮК

«Допущено до захисту»
Протокол № 10 кафедри
теорії і практики перекладу з англійської мови
ННІФ від 30.05.2023

Завідувач кафедри _____ **Людмила СЛАНОВА**

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. МЕДИЧНІ ТЕРМІНИ ЯК ОБ’ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	7
1.1. Поняття терміна в перекладознавстві	7
1.2. Структурно-семантичні особливості англійських медичних термінів .	12
Висновки до першого розділу	21
РОЗДІЛ 2. СТРАТЕГІЇ Й ТАКТИКИ ВІДТВОРЕННЯ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	23
2.1. Основні стратегії та тактики перекладу медичних термінів українською мовою	23
2.1.1. Словникові відповідники	26
2.1.2. Транскодування.....	28
2.1.3. Калькування.....	30
2.1.4. Описовий переклад	31
2.2. Перекладацькі трансформації в перекладі медичних термінів	33
2.2.1. Граматичні трансформації	35
2.2.2. Лексико-семантичні трансформації	37
2.2.3. Лексико-граматичні трансформації	40
2.3. Труднощі перекладу англійських медичних термінів українською мовою	41
2.3.1. «Хибні друзі перекладача» у медичній термінології	41
2.3.2 Специфіка перекладу англійських багатокomпонентних медичних термінів українською мовою	44
2.3.3. Специфіка перекладу англійських медичних термінів-абревіатур	

українською мовою.....	48
Висновки до другого розділу.....	51
ВИСНОВКИ	53
SUMMARY.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	58
ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА	62
ІЛЮСТРАТИВНИЙ МАТЕРІАЛ	62

ВСТУП

Переклад медичних термінів є поширеним видом перекладу, але водночас і одним із найскладніших. Медичний напрям передбачає повне розуміння перекладачем оригінального медичного тексту та кропітку роботу зі словниками й довідниками. Тут неприйнятно робити припущення, тому що від точності перекладу залежить медичний діагноз, призначене лікування і, як наслідок, життя пацієнта. Перекладач, що спеціалізується на медичному перекладі, повинен чітко орієнтуватися в предметі, щоб правильно трактувати медичні терміни та визначати їхнє тлумачення.

Різноманітні питання термінології ставали об'єктом наукового дослідження. Загальні питання структурно-семантичних аспектів термінології розглядались в роботах Е.Дерді [6], І. Гумовської [8], В. Іщенко [9], Н. Ктитарова [15], М. Любченко [17], тощо. Значний внесок у дослідження перекладу термінології зробили такі науковці, як Л. Білозерська [1], Д. Капоровська та Л. Козуб [10], В. Карабан [11], П. Чен [34], Ф. Рей [40]. Особливості медичної термінології досліджувалися О. Беспаловою [3], А. Куліченко [16]. Окремі проблеми перекладу медичної термінології розглядаються у працях М. Пилипенко, В. Калашника, І. Корнейко [25], Н. Булич [4], Дж. Флорес [31], С. Геба [36], Л. Надія [37] тощо.

Актуальність дослідження полягає в необхідності забезпечення й перевірки якості медичного перекладу (його еквівалентності), оскільки створення кваліфікованого перекладу вимагає не тільки лінгвістичних, а й предметних, власне медичних знань від фахівця, який його виконує.

Об'єктом наукової роботи є лексикосемантичні особливості медичної термінології.

Предметом дослідження є стратегії й тактики відтворення лексикосемантичних особливостей медичної термінології в інструктивних рекомендаціях з тактичної медицини.

Метою наукової роботи є окреслення й детальний аналіз стратегій та тактик відтворення медичної термінології в інструктивних рекомендаціях з тактичної медицини на прикладі курсу «ATLS. Невідкладна медична допомога при травмі. Поглиблений курс від Американської колегії хірургів (ACS)».

Для досягнення мети дослідження, були висунуті такі **завдання**:

- розглянути поняття медичного терміна в перекладознавстві;
- проаналізувати структурно-семантичні особливості англійських медичних термінів;
- дослідити переклад медичної термінології з англійської мови на українську та здійснити аналіз стратегій та тактик перекладу, включаючи словникові відповідники, транскодування, калькування та описовий переклад;
- вивчити застосування перекладацьких трансформацій у процесі перекладу медичних термінів;
- проаналізувати труднощі перекладу англійських багатокomпонентних медичних термінів та абревіатур українською мовою.

Методологія дослідження. В основу цієї роботи лягли методи наукового опису (прийом суцільної вибірки, узагальнення) і порівняльно-зіставний метод.

Матеріалом дослідження послуговували англійські медичні терміни, відібрані методом суцільної вибірки з довідника «ATLS. Невідкладна медична допомога при травмі. Поглиблений курс від Американської колегії хірургів (ACS)» та їхній переклад українською мовою.

Новизна наукового дослідження полягає в тому, що було проведено аналіз перекладацьких способів, прийомів та технік відтворення термінологічних одиниць у галузі медицини. Раніше проведені подібні дослідження торкалися окремих перекладацьких аспектів, тоді як пропонується робота здійснює комплексний аналіз способів відтворення та трансформацій, використаних для перекладу медичних термінів, а також

труднощів перекладу медичних абревіатур, складних термінів та «хибних друзів перекладача» у медичних текстах. Окрім цього, дослідження виконане на новітньому матеріалі – довідникові «ATLS. Невідкладна медична допомога при травмі. Поглиблений курс від Американської колегії хірургів (ACS)». Значна увага у цьому дослідженні зосереджувалася на семантичному та структурному аспектах медичної термінології.

Практичне значення цієї роботи полягає в можливості використання отриманих результатів дослідження у теоретичних та практичних курсах письмового перекладу, зокрема, в перекладі термінів у медичних текстах. Крім того, робота може бути корисною при створенні англо-українського словника термінів у галузі медицини.

Структура дослідження. Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури.

У вступі дослідження було обґрунтовано вибір теми, пояснено актуальність дослідження та сформульовано мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження. Також було описано методи, які використовувалися у дослідженні, розкрито наукову новизну, теоретичне значення та практичну цінність роботи.

Розділ I присвячений поняттю терміна в перекладознавстві та структурно-семантичним особливостям англійських медичних термінів.

Розділ II пропонує аналіз основних стратегій та тактик перекладу, перекладацьких трансформацій в перекладі медичних термінів та специфіку перекладу англійських медичних термінів-абревіатур та багатокomпонентних термінів. Розділ також аналізує поняття «хибних друзів перекладача» у відтворенні медичної термінології. Кожен розділ завершується висновками.

Загальні висновки описують основні результати проведеного аналізу та окреслюють перспективи подальшого дослідження.

РОЗДІЛ 1

МЕДИЧНІ ТЕРМІНИ ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Поняття терміна в перекладознавстві

Науково-технічний прогрес і швидкий розвиток науки та техніки призводять до створення нових слів, які використовуються для позначення нових об'єктів, явищ та процесів. Ці нові слова стають частинами мовного арсеналу фахівців і допомагають їм у спілкуванні. Термінологія є невід'ємною складовою спеціалізованої лексики, яка постійно змінюється та оновлюється відповідно до розвитку науки та техніки. Дослідження в цій галузі зазвичай мають історичну спрямованість і відображають, як термінологія з'являється, розвивається та змінюється відповідно до розвитку науки та стилю мислення епохи.

Мова є живою матерією і її лексичний шар постійно розвивається, особливо з урахуванням швидкого темпу розвитку науки і техніки в сучасному суспільстві, розширення міжнародного співробітництва і необхідності в автоматизації обробки інформації. Це призводить до швидкого зростання нових шарів спеціальної лексики. Зараз у мовах світу близько 90% слів є термінами. Більше того, кількість термінів у деяких галузях знання перевищує кількість загальноживаних слів у мові [8].

З ростом обсягу термінологічних знань з'явилася потреба у розвитку термінознавства. Це призвело до того, що саме термінознавство стало сукупністю наукових дисциплін, що об'єднуються загальною теорією термінів, проте мають різні об'єкти, предмети вивчення, напрямки досліджень і застосовують різні методи [17, с. 11].

Слово «термін» походить від латинського термінус (terminus), що означає «межа», «кінець», «кінцева точка». У античному Римі «термінусом» називали святиню-камінь, який встановлювали на межі володінь. У

переносному значенні «термінус» означав певний термін часу, наприклад, кінцеву дату договору. З часом слово «термін» почали використовувати в значенні «спеціальне слово, вживане в науці, техніці або мистецтві». У середньовіччі ця лексема набула більш конкретного значення — «визначення», «позначення». У «Словнику лінгвістичних термінів» (за ред. Є.В. Кротевича) наводиться таке визначення: термін – це слово або словосполучення, яке має чітко визначене значення в певній галузі знання, такій як наука, техніка, мистецтво або суспільно-політичне життя [43, с. 212]. Систему термінів у мовознавстві також називають термінологією, що походить від латинського слова «terminus» та грецького слова «logos». Лексикографи трактують останнє як «опис», а лінгвісти розуміють під ним науку про терміни, яка охоплює спеціальну лексику та систему позначень наукових і професійних понять з будь-якої галузі знань.

Д. В. Капоровська та Л. С. Козуб визначають термін як слово або словосполучення спеціальної мови, що використовується для точного вираження спеціальних понять і позначення спеціальних предметів у певній галузі науки, техніки, мистецтва, суспільно-політичного життя [10, с. 50]. На думку О.І. Білоусової, термін – це слово або словосполучення, що використовується для точного вираження концепту або ідеї в певній науці, культурі, техніці, мистецтві, суспільно-політичному житті. Терміни мають семантичну специфіку і є однозначними [2, с. 96]. Крім того, терміни, зазвичай, є стандартизованими, тобто мають певне узгоджене значення, що використовується в даній галузі знань, і часто є однаковим для всіх фахівців цієї галузі.

При визначенні термінів, зазвичай, звертають увагу на їх функціонально-смісловий аспект, оскільки термін повинен відображати одне конкретне поняття у спеціалізованій галузі знань або виробництва. Зокрема, А. Я. Коваленко вважає, що термін – це емоційно нейтральне слово чи словосполучення, яке використовується для точного вираження понять та назв предметів [13, с. 257]. М. І. Мостовий визначає термін як слово або

словосполучення з історично обґрунтованим або умовно закріпленим значенням, яке передає певне поняття [21, с. 191]. За визначенням В. І. Карабана, термін є мовним елементом, який позначає поняття, що використовується в спеціалізованій галузі науки або техніки [11, с. 54]. У будь-якому випадку, терміни є суттєвою складовою наукових та технічних текстів і допомагають виражати специфічні поняття та назви, притаманні лише конкретній галузі знань або виробництва.

Визначення терміна у роботах зарубіжних вчених, зазвичай, схожі на визначення у вітчизняних джерелах. Наприклад, А. Рей визначає термінологію як систему термінів, що використовуються в науках, техніці, мистецтві та інших галузях для точного вираження понять, притаманних цим галузям [40, с. 9]. У довіднику з термінології С. Павел та Д. Нолет, термінологію описують як систему спеціальних слів та висловів, що використовуються у певній науці, галузі знань або професії для позначення специфічних понять і ідей [39, с. 13].

Таким чином, термін – це мовна одиниця, що належить до спеціальної мови і використовується для точного вираження понять відповідної галузі. Він взаємодіє з іншими мовними одиницями, які мають подібний статус, у системі спеціальної мови, яка застосовується для точного найменування та вираження спеціального (або професійного) об'єкта, поняття, явища чи виду діяльності.

Термін, як одиниця загальної національної мови, водночас є приналежністю спеціальної мовної підсистеми. Термін – це спеціальна мовна одиниця, що виконує особливу функцію найменування спеціалізованого та професійного поняття, яка й дає змогу відрізнити його від інших мовних одиниць у мовній системі.

Терміни, які є спеціальними мовними одиницями, існують і реалізують свої властивості тільки через «свою» конкретну термінологічну систему. За межами цієї системи терміни переходять до складу загальноновживаних одиниць загальнонаціональної мови. Вони детермінологізуються, а загально-

уживана лексика, у свою чергу, має здатність проникати до термінології, реалізуючи процес термінологізації [41, р. 24]. Ці властивості мобільності термінологічної та нетермінологічної лексики вказують на взаємодію термінології та загальної мови.

Терміни є одиницями спеціальної мови, вони обслуговують певну професійну сферу діяльності. Вони являють собою одночасно одиниці природної мови, що, відповідно, вказує на неоднорідний і складний склад цих одиниць. Лексична система природної мови та її функціональні різновиди містять тематичні групи мовних одиниць, які пов'язані між собою за ознакою спільного значення, що формують лексико-семантичні системи. Важливу роль у лексичній системі відіграють термінологічні системи.

Термінологічна система – це лінгвістична модель певної спеціальної галузі. Ця модель може існувати поряд із логічною моделлю, представленою системою понять і системою визначень. Вона втілює логічну модель у систему словесних знаків. Терміносистема адекватно зображує реальну систему науково-технічних понять даної предметної області [27, с. 6].

У складі терміносистеми терміни об'єднуються в різнорідні групи, різні за позначуваними поняттями, за формальними ознаками, за своїм місцем у терміносистемі. Одна система є елементом іншої, більшої системи. Кожен елемент може бути частиною системи, але водночас виявитися меншою за цілісну систему, до якої він належить [30, с. 63].

Згідно з Е.Т. Дерді, вимоги до терміносистеми включають систематичність, виразність, зрозумілість і точність [6, с. 15]. Існує три умови сукупності понять, яким має відповідати терміносистема:

- терміносистема має базуватися на класифікації понять;
- ґрунтуючись на класифікаційних схемах, у терміносистемі має бути присутня необхідність виокремлювати ознаки і поняття, що номінуються термінами;
- одиниці терміносистеми мають відображати єдність позначеного терміном поняття з іншими, а також свою специфічність.

Характер англійської медичної терміносистеми залежить від того, наскільки точно медичні терміни відображають біосоціальні процеси та явища суспільства. Ці терміни утворюються зі слів загальноживаної лексики за загальними правилами та за допомогою продуктивних засобів словотвору, які використовуються в сучасній англійській мові. Проте, медична термінологія має свої характерні особливості, які впливають зі специфіки цієї галузі науки та лексико-семантичних одиниць, що входять до її складу.

Медична термінологія відображає тисячолітню історію розвитку медицини як науки, яка використовує мовний матеріал давньогрецької та латинської мов, враховуючи національні особливості. Греко-латинський мовний матеріал став основою для міжнародної медичної термінології. У середньовіччі латинь вважалась офіційною мовою медичної комунікації, але у 18-19 століттях її почали замінювати національними мовами [7].

У сучасній медичній науковій комунікації англійська мова є домінуючою. Це пояснюється тим, що більшість сучасних інформаційних систем працюють з англійською мовою. Термінологія медицини відображає предмети, стани та процеси, їх характеристики та відповідність мовним нормам. Найважливішими категоріями є: органи тіла та їх системи; хвороби, їх тривалість, інтенсивність та модифікації; синдроми та симптоми; методи діагностики пацієнтів; хірургічні методи та техніки; лікарські інструменти [16].

Переклад медичних текстів – один із найвідповідальніших видів перекладу, оскільки він вимагає не тільки хорошого володіння мовою, а й, найчастіше, неможливий повною мірою без відповідних медичних знань. Саме тому зросла необхідність у підготовці фахівців, які володіють іноземними мовами на рівні, що забезпечить ефективну участь, як у міжнародному професійному спілкуванні, так і роботу з оригінальною медичною літературою.

Переклад медичних текстів пов'язаний із певними труднощами, такими як: проблема перекладу медичної термінології; відтворення скорочень,

інтернаціональних і псевдоінтернаціональних слів; розбіжності в класифікації та номенклатурі різних органів і систем організму; розбіжності в методиці досліджень і способах представлення їхніх результатів.

1.2. Структурно-семантичні особливості англійських медичних термінів

Медична наука та практика потребують використання спеціальної термінології для точного та однозначного вираження медичних понять та процедур. Англійська мова є однією з найбільш поширених мов у медичній галузі, тому вивчення структурно-семантичних особливостей англійських медичних термінів є важливою складовою у дослідженні способів перекладу медичної термінології.

Медична термінологія англійської мови є одним з найдавніших та найбагатших шарів термінологічного словника. За багатовікову історію розвитку медичної термінології англійської мови відбилися основні способи словотворення, такі як морфологічний (з використанням афіксації – префіксального, суфіксального та префіксально-суфіксального), осново- та словоскладання, а також синтаксичний спосіб, що дозволяє утворювати терміни зі словосполучень [3, с. 15].

Специфіка термінів, як лексичних одиниць, що обмежені використанням у певній сфері, визначає особливості термінологічного словотворення. Такі терміни виникають у професійному середовищі та використовуються зі строгою термінологічною функцією в спеціальній літературі та професійному вживанні. Тому термінологічне словотворення дозволяє штучно вводити до термінології спеціалізовані за значенням словотворчі морфеми, які, виконуючи класифікаційну функцію, є виразниками конкретних значень. У порівнянні з загальномовним словотворенням, термінологічне словотворення має свої відмінності, оскільки воно відображає потреби конкретної професійної галузі та має

більш точну та обмежену лексичну сферу вживання. Тому в процесі формування термінології важливо враховувати ці особливості та використовувати спеціалізовані морфеми для точнішого та класифікованого вираження професійних понять.

Суфіксальний спосіб словотворення є найбільш поширеним у термінологічному словотворенні. В медичній термінології суфікси частіше за все приєднуються до іменних основ, щоб утворювати слова, які позначають певні поняття або явища об'єктивної дійсності. Це пов'язано з тим, що основну масу медичних термінів становлять іменники.

Суфікси можуть мати різне значення і додавати різні відтінки термінам. Наприклад, суфікс *-itis* (від грец. *-ίτις*) позначає запалення, як у словах *bronchitis* (бронхіт) та *arthritis* (артрит). Суфікс *-oma* (від грец. *-ώμα*) позначає пухлину, як у словах *carcinoma* (карцинома) та *melanoma* (меланома) чи скупчення – *hematoma* (гематома), наприклад: “*Expanding **hematomas** and pulsatile hemorrhage from an open wound also indicate arterial injury*” [50, p. 156]. – “**Гематоми**, що збільшуються, та пульсуючі кровотечі від відкритих ран також є сигналом наявності ушкоджень артерій” [51].

Суфікс *-ectomy* (від грец. *-εκτομή*) позначає видалення, як у слові *hysterectomy* (гістеректомія) чи *fasciotomy* (фасціотомія), наприклад: “*The only treatment for a compartment syndrome is a **fasciotomy***” [50, p. 160]. – “Єдиний метод лікування синдрому здавлення — **фасціотомія**” [51].

Також у медичній термінології використовуються комбінації суфіксів, наприклад, *-ectomy* + *-ostomy* (від грец. *-οστομία*) утворює слово *colostomy* (колостомія), що позначає створення штучного відкриття через стінку товстої кишки.

Важливо також зазначити, що суфіксальний спосіб словотворення не є єдиним в медичній термінології і використовується разом з іншими способами, такими як префіксальний, префіксально-суфіксальний, основоутворювальний та словоскладання.

Префіксально-суфіксальний спосіб творення термінів включає

одночасне додавання префікса та суфікса до кореня слова. Префікси виконують функціонально-семантичну спеціалізацію, вносячи конкретне значення до слова, тоді як суфікси оформлюють похідну основу. Наприклад, у медичній термінології слово *hyperthyroidism* утворено з префіксу *hyper-* (означає підвищений рівень) та суфіксу *-ism* (означає захворювання). Прикладами медичних термінів з префіксом *hyper-* є *hyperemia*, *hypertonic*, *hyperosmolality* тощо, наприклад: “**Hypertonic** saline and mannitol create hyperosmolality and increased sodium levels in the brain, decreasing edema and pressure within the injured cranial vault” [50, p. 205]. – “**Гіпертонічний** розчин натрію хлориду та манітол створюють гіперосмолярність і збільшують рівень натрію в мозку, зменшуючи набряк і тиск всередині пошкодженого склепіння черепа” [51].

Слово *neurotransmitter* утворено з префіксу *neuro-* (означає нервову систему) та суфіксу *-transmitter* (означає передавач речовини): “*Timing of 2-PAM administration is critical because the binding of the nerve agents to cholinesterase (enzyme responsible for breaking down the neurotransmitter acetylcholine) can become irreversible with time*” [50, p. 297] – “Час введення 2-РАМ має вирішальне значення, оскільки зв'язування нервових агентів з холінестеразою (ферментом, що відповідає за розщеплення **нейромедіатора** ацетилхоліну) може з часом стати незворотним” [51].

Створення медичної термінології включає в себе всі структурні напрямки словотворення. Так, для творення медичних термінів використовуються терміни-однослови, які складаються з базового слова та одного або кількох префіксів або суфіксів. Наприклад, термін *cardiomyopathy* складається з базового слова *cardio* (що означає серце) та словоформи *-myopathy* (що означає захворювання м'язів).

Терміни-композиції також широко використовуються в медичній термінології. Вони складаються з двох або більше базових слів, які взаємодіють за допомогою різних морфем. Наприклад, термін *coronary artery bypass graft* складається з таких базових слів: *coronary* (артерії серця), *artery*

(артерії) та *bypass graft* (обхідна пересадка).

Терміни-словосполучення у медичній термінології використовуються для точнішого визначення місця предмета або явища у відповідній класифікації та підкреслення його унікальності. За структурою, медичні терміни-словосполучення можуть бути дво- та багатокомпонентні. Приклади двокомпонентних термінів-словосполучень у медичній термінології можуть бути *cardiovascular disease* (серцево-судинні захворювання) та *renal failure* (недостатність нирок), наприклад: “*This response can be impaired by salt and water depletion, **cardiovascular disease**, or medication that interferes with cardiac function (like beta blockers), resulting in increased susceptibility to heat stroke*” [50, p. 270]. – “Ця реакція може бути порушена через зневоднення та втрату електролітів, **серцево-судинні захворювання** або ліки (наприклад бета-блокатори), які впливають на серцеву функцію і зрештою підвищують схильність до теплового удару” [51].

Багатокомпонентні терміни-словосполучення, наприклад, *non-alcoholic fatty liver disease* (хвороба неалкогольної жирової печінки) та *chronic obstructive pulmonary disease* (хронічна обструктивна хвороба легенів), складаються з трьох або більше компонентів і використовуються для опису складних медичних станів і захворювань.

Мета семантичного аналізу термінологічних одиниць полягає у визначенні семантичних груп, що займають центральне місце в медичній термінології. Для виокремлення лексико-семантичних груп (ЛСГ) ми дотримуємося класифікації іменних основ розробленої О. І. Миголінець [19]. Важливо відзначити, що ми відібрали терміни, що належать до іменників, оскільки іменники характеризуються властивістю називати явища. У процесі дослідження були проаналізовані лексичні одиниці, що відносяться до наступних ЛСГ:

- I. Назви захворювань і патологічних станів;
- II. Організм людини;
- III. Назви лікувальних процедур;

- IV. Назви вірусів;
- V. Назви процесів, дій, станів;
- VI. Назви білків, ферментів, гормонів і антитіл;
- VII. Назви мікробів;
- VIII. Назви речовин;
- IX. Назви ліків, наркотичних речовин;
- X. Типи терапії, галузі медицини, методики лікування;
- XI. Назви медичних інструментів або пристроїв;
- XII. Назви медичних працівників;
- XIII. Різні медичні поняття;
- XIV. Назви паразитичних організмів;
- XV. Назви квітів, трав, рослин та їх частин.

Найбільш представленою групою медичних термінів є “Назви хвороб і патологічних станів”, яка, в свою чергу поділяється на кілька підгруп. Найбільшою підгрупою медичних термінів у межах цієї ЛСГ є “синдроми”, “гострі захворювання (запальні процеси)” та “симптоми захворювання”, (*Bernard-Soulier syndrome, Eagle syndrome, eye abnormalities, bone disease, splenomegaly, acute pancreatitis, German measles, ulcer, toxoplasmosis*), наприклад: “*In addition to causing severe discomfort in conscious patients, serious decubitus **ulcers** can form, and respiratory compromise can result from prolonged use*” [50, p. 130]. – “Окрім того, що вони спричиняють серйозний дискомфорт для пацієнтів, що можуть рухатися, довготривала іммобілізація може призвести до утворення **пролежнів** та проблем із диханням у людей з травмами спинного мозку” [51].

Аналіз медичних текстів показав, що ЛСГ “Організм людини” представлена великою кількістю прикладів, які належать до усіх підгруп в зазначеній ЛСГ. Найбільша підгрупа, яка є найбільш репрезентативною в медичних текстах є “органи, частини і системи організму людини” (*pituitary gland, heart, heart valves, pancreas, bladder, urethra, vessels, trigeminal nerve, brain, hypothalamus*), наприклад: “*Distraction of the **pelvis** is not recommended*

during the early assessment of injuries because it may worsen or cause recurrent pelvic bleeding” [50, p. 88]. – “Діагностичне розведення **верхньопередніх остей клубових кісток** не рекомендується під час ранньої оцінки травм, оскільки це може погіршити або викликати повторну тазову кровотечу” [51].

ЛСГ “Назви лікувальних процедур” містить велику кількість термінів, які використовуються для опису різних медичних процедур та діагностичних тестів: *ANA testing, skin test, colon procedure, cancer chemotherapy, hysterectomy, subtotal hysterectomy, transcervical resection, microlaryngeal surgery, turbinate surgery, laparoscopic adjustable gastric banding (LAGB), defibrillation, angioplasty*, наприклад: “*In all cases of penetrating trauma, immediate **surgery** may be required for diagnosis and treatment*” [50, p. 93]. – “У всіх випадках проникаючого поранення може виникнути необхідність у невідкладному **хірургічному втручанні** для діагностики та лікування” [51].

ЛСГ “Віруси” репрезентована термінами, що містять у своєму визначенні родовий термін “virus”. Ця ЛСГ представлена у медичних текстах відносно великою кількістю прикладів, що містять термін “virus”, наприклад: *parainfluenza virus, influenza virus, adenovirus, rhinovirus, respiratory syncytial virus, cytomegalovirus, herpes simplex virus, poliovirus, coxsackievirus*.

ЛСГ “Назви процесів, дій, станів” включає терміни, які характеризуються спільним семантичним значенням процесу, дії, стану, наприклад: *analysis, birth, deformation, fenestration, feedback, oximetry*, наприклад: “*Important information to obtain about automobile collisions includes seat-belt use, steering wheel **deformation**, presence and activation of air-bag devices, direction of impact, damage to the automobile in terms of major deformation or intrusion into the passenger compartment, and patient position in the vehicle*” [50, p. 15]. – “Важлива інформація, яку потрібно отримати про автомобільні зіткнення, включає використання ременів безпеки, деформацію керма, наявність та активацію пристроїв подушок безпеки, напрямок удару,

пошкодження автомобіля з точки зору значної **деформації** або проникнення в салон, а також положення пацієнта в транспортному засобі” [51].

ЛСГ “Назви процесів, дій, станів” не характеризується високим рівнем використання у медичних текстах, наприклад: *dehydration, fertilization, angiogenesis, swelling, pasteurizing, pegylation*, тощо: “*Patients suffering from hypothermia and hemorrhagic shock do not respond as expected to the administration of blood products and fluid resuscitation*” [50, p. 57]. – “Пацієнти, які страждають від **гіпотермії** та **геморагічного шоку**, нетипово реагують на введення препаратів крові та інфузійну терапію” [51].

ЛСГ “Назви білків, ферментів, гормонів і антитіл” включає до свого складу терміни, значення яких зумовлене родовими термінами, які винесені в назву групи. Найчисельнішою підгрупою є ряд термінів, що позначають білки і зумовлені значенням лексеми “proteins”. Менш репрезентативною є група гормонів.

Порівняно з вище описаними ЛСГ, група “Назви білків, ферментів, гормонів і антитіл”, представлена незначною кількістю прикладів: *thyroid hormone, parathyroid hormone, digestive enzymes, PV antibody, mitochondrial protein*, наприклад: “*Glomerular and tubular senescence in the kidney reduces elderly patients’ ability to preserve volume in response to the release of stress hormones such as aldosterone, catecholamines, vasopressin, and cortisol*” [50, p. 57]. – “Старіння клубочків і канальців у нирках зменшує здатність літніх пацієнтів зберігати об’єм у відповідь на викид гормонів стресу, таких як **альдостерон, катехоламіни, вазопресин і кортизол**” [51].

ЛСГ “Назви мікробів” представлена лексемами, що підрозділяються у підгрупи відповідно до значення загального терміна “microbe”. Підгрупи в межах вищезазначеної ЛСГ мають приблизно таку ж кількість термінів, що представляють їх. Найчисельнішою виявилась підгрупа “бактерії”, яка вміщує терміни зумовлені значенням терміну “bacteria”. Найменш чисельною підгрупою є “протозоа”. Критерієм відбору термінів до цієї підгрупи слугує

значення лексеми “protozoa”.

Варто зазначити, що ЛСГ “Назви мікробів” представлена великою кількістю прикладів у текстах медичного характеру: *Candida albicans*, *H. influenzae*, *N. gonorrhoea*, *E. coli*, *Pneumococci*, *Streptococci*, *Staphylococci*, *Mycobacterium szulgai*, *Yersinia enterocolitica*, *Toxoplasma*, *Protozoa*, *S. typhimurium*, *M. bovis*, *M. tuberculosis*, *Giardia spc.*, *Cryptosporidium parvum*, *Toxo plasma gondii*, *Leptospira*, *L. hardjo*, *L. ictero-haemorrhagiae*, *Isospora*, *Mucor*, *Aspergillus fungi*, *Mucor spc.*, *Aspergillus spc.*, наприклад: “*IV formulations are preferred for patients with oral restrictions awaiting surgery. If fluoroquinolones are unavailable, give IV broad-spectrum antibiotics to cover both gram-negative and gram-positive bacteria*” [50, p. 262]. – “Внутрішньовенні антибіотики обирають для пацієнтів, які в очікуванні операції не можуть приймати їх перорально. Якщо фторхінолони недоступні, введіть внутрішньовенно антибіотики широкого спектра дії, що охоплюють як грам-негативні, так і грам-позитивні бактерії” [51].

Терміни, що належать до ЛСГ “Назви речовин”, не численні в медичних текстах. У проаналізованому матеріалі найчастіше зустрічаються терміни із підгрупи “гази” (терміни, що мають лексему “gas” у їхньому визначенні).

Наприклад: *substance P*, *Calcium*, *oxygen*, *gas*, *methane (CH₄)*, *carbon dioxide (CO₂)*, *ammonia (NH₃)*, *hydrogen sulfide (H₂S)*, *caffeine*, наприклад: “*It does not measure the partial pressure of oxygen (PaO₂) and, depending on the position of the oxyhemoglobin dissociation curve, the PaO₂ can vary widely*” [50, p. 38]. – “Він не вимірює парціальний тиск кисню (PaO₂) і залежно від положення кривої дисоціації оксигемоглобіну PaO₂ може змінюватися в широких межах” [51].

ЛСГ “Назви ліків, наркотичних речовин” широко представлена у медичних текстах: *acyclovir (Zovirax 5% cream)*, *penciclovir (Denavir 1% cream)*, *oral contraceptives*, *lisinopril*, *antacid*, *amoxicillin*, *ampicillin*, *lorazepam*, *benzodiazepines*, *heparin*, *cyclosporines*, *antacids*, *barbiturates*, *methotrexate*,

tetracyclines, doxycycline, atenolol, наприклад: “**Heparin** and hyperbaric oxygen also have failed to demonstrate substantial treatment benefit” [50, p. 183]. – “**Гепарин** і гіпербаричний кисень також не продемонстрували істотного ефекту” [51].

ЛСГ “Типи терапії, галузі медицини, методики лікування” містить терміни, що підрозділяються на три підгрупи згідно їхнього значення, першою з яких є “типи терапії”. Наступною підгрупою є “галузі медицини”, що актуалізується термінами, які позначають різні сфери медицини – *bariatrics, perinatology, pharmacogenetics, socialized medicine*, наприклад: “*Burn injuries are unique; burn inflammation/edema may not be immediately evident and requires comprehension of the underlying **pathophysiology***” [50, p. 183]. – “Опікові травми є особливими: опікові запалення чи набряк можуть бути не відразу помітними і потребують розуміння **патофізіологічних процесів**” [51].

Останньою підгрупою є “методики лікування”, наприклад: *banding of chromosomes, barrier method, electrophoresis* тощо.

“**Replantation** is usually performed on patients with an isolated extremity injury” [50, p. 151]. – “Зазвичай **реплантація** рекомендована пацієнтам з ізольованим ушкодженням кінцівки” [51].

З усіх підгруп, які належать до зазначеної ЛСГ, підгрупа термінів, що позначають “типи терапії”, є найбільшою в медичних текстах, наприклад: *concurrent chemotherapy, intensity-modulated radiation therapy, airway pressure therapy, anticoagulant therapy, anaerobic wastewater treatment, socialized medicine*, наприклад: “This information can help the clinician anticipate potential problems and determine the initial **antibiotic treatment**” [50, p. 154]. – “Така інформація допоможе лікареві виявити потенційні проблеми та призначити першочергову **антибіотикотерапію**” [51].

ЛСГ “Назви медичних інструментів або пристроїв” включає ряд термінів, що позначають інструменти та пристрої, які використовуються в медичних процедурах: *enemas, microscope, forceps, Gamma Knife*, наприклад:

*“If bleeding is not controlled and there is a cavity, use gloved finger or **forceps** to place gauze into wound, ensuring that the gauze reaches the base of the wound”* [50, p. 350]. – *“Якщо кровотеча не зупинена і є порожнина, за допомогою пальця в рукавичці або **пінцета** покладіть марлю в рану, переконавшись, що марля досягає основи рани”* [51].

ЛСГ “Назви медичних працівників” представлена термінами, що позначають спеціалістів, які працюють у сфері медицини, наприклад: *otolaryngologist, audiologist, internist, physical therapist, prosthetist, psychiatrist, nephrologist, urologist, radiologist*, наприклад: *“Similarly, consult a **neurosurgeon** once a brain injury is recognized”* [50, p. 10]. – *“Аналогічно, після виявлення черепно-мозкової травми зверніться до **нейрохірурга**”* [51].

Застосовуючи класифікацію іменних основ, розроблену О. І. Миголинець, вдалося виокремити лексико-семантичні групи (ЛСГ), що включають назви різних аспектів медицини та здоров'я. У ході дослідження було проаналізовано лексичні одиниці, що належать до таких ЛСГ, як назви захворювань і патологічних станів, організм людини, лікувальні процедури, віруси, процеси, дії, стани, білки, ферменти, гормони і антитіла, мікроби, речовини, ліки, наркотичні речовини, типи терапії, галузі медицини, методики лікування, медичні інструменти або пристрої, медичні працівники, різні медичні поняття, паразитичні організми, назви квітів, трав, рослин та їх частин. За результатами аналізу встановлено, що найбільш представленою групою медичних термінів є «Назви хвороб і патологічних станів».

Висновки до першого розділу

Термін, як складова частина певної термінологічної системи, належить до конкретної галузі науки, техніки або виробництва і використовується в суворо термінологічній функції в спеціальній літературі та професійному вживанні. Кожен термін має свою власну дефініцію, яка є точним науковим визначенням цього терміну в рамках тієї самої галузі. Терміни пов'язані з

певною науковою концепцією: у них відображаються результати наукових досліджень та їх теоретичне осмислення. Концептуальний зміст терміна зумовлюється його місцем у системі.

Термінологія – це збірний термін, що охоплює всі терміни, які використовуються в певній галузі знань або професійній діяльності. Як складова частина словникового складу мови, терміни виражають специфічні поняття, які часто є вузькими в області своєї застосовності. Функція термінів у науково-технічному тексті полягає в тому, щоб забезпечити чітку та точну номінацію реальних об'єктів та явищ, а також однозначне розуміння фахівцями переданої інформації.

Медична термінологія англійської мови є одним з найбагатших шарів термінологічного словника. За багатовікову історію розвитку медичної термінології в англійській мові відбилися основні способи словотворення, такі як морфологічний, осново- та словоскладання, а також синтаксичний спосіб. Особливості термінологічного словотворення визначаються специфікою терміна як лексичної одиниці обмеженої сфери вживання.

Терміни є важливою складовою будь-якої наукової галузі, тому їх переклад має велике значення. Переклад термінів вимагає від перекладача пильності, точності та досконалості виразу, оскільки неправильне вживання терміну може призвести до спотворення змісту тексту. Однією з основних проблем медичного перекладу є технічний характер медичних термінів. Медична термінологія часто є складною та спеціалізованою, що ускладнює її точний переклад. Крім того, багато медичних термінів мають кілька значень, і контекст, у якому вони вживаються, може впливати на їхню інтерпретацію. Це вимагає глибокого розуміння як мови оригіналу, так і мови перекладу, а також ґрунтовних знань медичних понять і термінології.

РОЗДІЛ 2

СТРАТЕГІЇ Й ТАКТИКИ ВІДТВОРЕННЯ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

2.1. Основні стратегії та тактики перекладу медичних термінів українською мовою

У процесі перекладу дискурсу або тексту, різні типи інформації визначають стратегію перекладу, яка може бути репродуктивною або адаптивною. Мета адаптивної перекладацької моделі полягає в поясненні причин, що викликають трансформаційні зміни під час перекладу тексту або дискурсу з однієї мови і культури на іншу. Адаптація в цьому контексті передбачає зосередження на прагматичних орієнтирах та стереотипах очікувань мови та культури реципієнта.

У випадку репродуктивного перекладу, головною увагою є предметна інформація, яка має важливу денотативну або когнітивну функцію для даного типу тексту. Пріоритет оцінної або конотативної інформації призводить до актуалізації стилістичних функцій. Однак, збереження домінуючих функцій в умовах асиметрії мов і культур є викликом при репродуктивному перекладі. Ця проблема особливо актуальна при роботі з текстами, що належать до близьких культур [5, с. 101].

Основна відмінність перекладу-адаптації від перекладу-репродукції та вільного відтворення текстів полягає в тому, що переклад-адаптація включає зіставлення та перевірку з оригінальним текстом з урахуванням домінантної орієнтації на мовні й культурні пріоритети реципієнта. У перекладі-репродукції найважливішим завданням є точне та правильне відтворення оригінального тексту, збереження його структури, граматики та вираження всіх його ідей без змін.

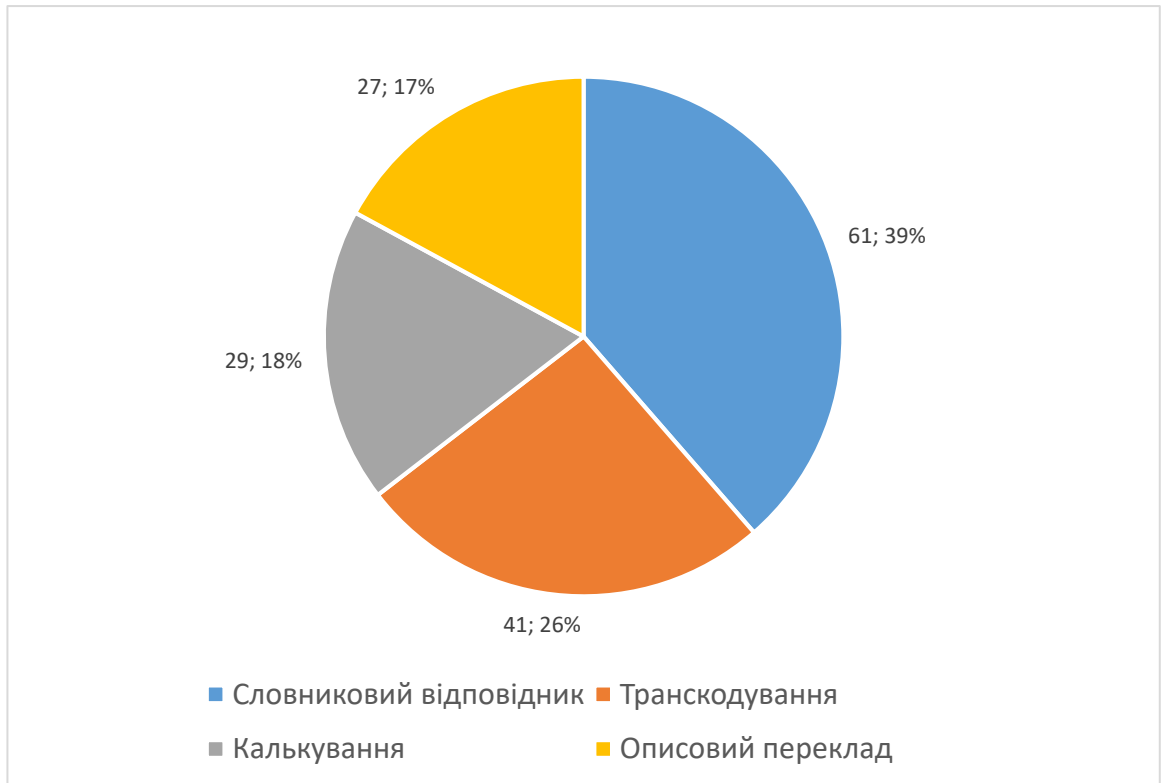
Переклад – це процес перетворення змісту мовного фрагмента (речення, абзацу, тексту) з однієї мови на іншу. Основною вимогою до

перекладу є адекватність, що означає точне відтворення форми і змісту оригіналу за допомогою еквівалентних засобів. Адекватний переклад викликає у отримувача, який володіє іншою мовою, реакцію, що відповідає комунікативним намірам автора оригіналу.

Використання різноманітних перекладацьких трансформацій обґрунтовується потребою передачі комунікативного значення вихідного тексту в перекладі, навіть при наявності асиметрії мовних та культурних систем. Термін «перекладацька трансформація» на сьогоднішній день є одним з найбільш уживаних у сфері трансляційних досліджень, який активно вивчається теоретиками та практиками перекладу.

Наукова термінологія – це мова, яка допомагає науковцям чітко визначати та описувати поняття, забезпечуючи контроль за її вживанням. Перекладачі, що спеціалізуються на науці, повинні мати високий рівень знань у термінології, оскільки саме термінологія становить основу наукового тексту. Об'єктивність термінології забезпечується потребою наукового співтовариства у встановленні об'єктивної істини, а добре побудована термінологія є фундаментом для її досягнення. Для перекладачів важливо знати понятійні та термінологічні системи, їх специфічне вживання, а також синтаксичні та стилістичні особливості наукового тексту. У більшості випадків, рівень знань перекладача має бути вищим в порівнянні з рівнем автора наукового тексту в термінології.

Нами було проаналізовано 158 випадків застосування різних способів перекладу термінів у медичному тексті. Способи перекладу медичних термінів української мови статистично представлені на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Способи перекладу медичних термінів

Статистичні дані аналізу доводять, що у перекладі медичних термінів перекладачі найчастіше використовують словникові відповідники, оскільки вони були зафіксовані у найбільшій кількості прикладів, а саме – 61 випадок, що становить 39 відсотків від проаналізованих прикладів. Транскодування зустрічається у 41 прикладі, тобто 26%. Калькування використовується перекладачами для відтворення 29 медичних прикладів (18%), тоді як експлікація є найменш уживаним способом перекладу і застосовується для відтворення 27 термінологічних одиниць (17%).

Зауважимо, що у багатьох випадках відбувається поєднання декількох способів перекладу. У наступному контексті калькування поєднується з транскрипцією:

“Tension pneumothorax also can complicate a simple pneumothorax following penetrating or blunt chest trauma in which a parenchymal lung injury fails to seal, or after attempted subclavian or internal jugular venous catheter insertion” [50, p. 66]. – *“Простий пневмоторакс може трансформуватися в*

напружений пневмоторакс внаслідок проникаючої чи тупої травми грудної клітки (ушкодження паренхіми легені не може герметично закритись) чи після невдалої спроби встановити підключичний чи яремний катетер” [51].

Розглянемо способи перекладу медичних термінів детальніше.

2.1.1. Словникові відповідники

Головним завданням, що постає перед перекладачами, які працюють з медичними текстами, є добір еквівалента терміна в мові перекладу. Згідно з В. Карабаном, еквівалентні одиниці можуть бути одноквівалентними, тобто мати лише один перекладний відповідник, або багатоквівалентними, тобто мати два або більше перекладних відповідники [11, с. 279]. Термінологічний еквівалент (словниковий відповідник) є лексичною одиницею мови перекладу, яка максимально відповідає лексемі вихідної мови, описує те саме спеціальне поняття та виконує ту ж функцію, незалежно від контексту. Наприклад: *“Prehospital providers must make every effort to minimize scene time, a concept that is supported by the Field Triage Decision Scheme” [50, p. 4]* – *“Виконуючі догоспітального етапу надання допомоги повинні докладати всіх зусиль, щоб мінімізувати час від прибуття бригади швидкої допомоги до її відправлення, поняття підкріплене Схемою Прийняття Рішення про Сортування на Місцях ” [51].*

У перекладі контексту словниковий відповідник “догоспітальний” використовується для опису медичної допомоги, який надається перед тим, як пацієнт потрапляє до лікарні. У перекладі це поняття можна передати як “етап надання допомоги перед госпіталізацією” або “етап допомоги на місці події”. В перекладознавстві такі словникові відповідники допомагають відтворити точний зміст оригінального тексту, зберігаючи контекст та фахову термінологію.

Термін-еквівалент і оригінальний термін мають однакове значення з лексичної точки зору. Якщо у мові перекладу існує термін-еквівалент, він,

зазвичай, використовується для досягнення еквівалентного перекладу. Наприклад: *“Otherwise, the patient may blink excessively or squeeze the eyelids shut when the tip of the instrument touches the eye”* [50, p. 259]. – *“Інакше пацієнт може надмірно моргати або стискати **повіки**, коли кінчик інструмента торкається ока”* [51].

Слова, які мають декілька значень, мають кілька можливих перекладів, що називаються варіантними відповідниками. Кожен з цих варіантних відповідників передає лише одне зі значень слова вихідної мови, тому їх можна розглядати як перекладні еквіваленти окремих лексико-семантичних варіантів одного слова. Наприклад: *“Cardiac output is defined as the volume of blood pumped by the heart per minute”* [50, p. 44]. – *“**Серцевий** викид визначається як об’єм крові, що перекачується серцем за хвилину”* [51].

Термін “cardiac” має декілька перекладних відповідників, а саме: *серцевий, кардіологічний, кардіальний, серцево-судинний*. У такому випадку переклад слід здійснювати, звертаючи увагу на контекст вживання даного терміна.

Під час перекладу терміна “laceration” виявлено багато синонімів, таких як: *опік, пошкодження, рана, розрив, поріз* тощо. Тому необхідно підібрати саме той синонім, який найкраще відображатиме суть речення в тексті. Насамперед, необхідно виключити з низки синонімів іменники «опік», «рана» і «поріз», оскільки саме в цих термінах відсутнє ранжування за ступенями ускладнень, наприклад: *“Lids, lashes, and lacrimal sac: Examine the eyelids to look for **lacerations**, and note whether they are full or partial thickness”* [50, p. 259]. – *“Повіки, вії та слізний мішок: огляньте повіки на наявність **пошкоджень**, і відзначте, поверхневі вони чи глибокі”* [51].

Зважаючи на контекст, перекладач застосовує відповідник «пошкодження» для перекладу аналізованого терміна.

Варіантний відповідник може застосовуватися у перекладі складних медичних термінів, наприклад: *“It is imperative for clinicians to recognize and manage these injuries during the **primary survey**”* [50, p. 45] – *“Основним*

завданням лікарів-клініцистів є розпізнати та стабілізувати ці ушкодження під час **первинного огляду**” [51].

Варіантні відповідники є дуже поширеними у перекладі слів, включаючи терміни, оскільки багато слів мають більше одного значення, що ускладнює процес перекладу. Такі слова вимагають вибору або утворення відповідника для кожного лексико-семантичного варіанту, що часто стає найскладнішим завданням для перекладача.

2.1.2. Транскодування

Транскодування медичних термінів – це важлива складова процесу медичного перекладу, оскільки неправильне трактування термінів може мати серйозні наслідки для пацієнта. Транскодування допомагає перекладачеві відтворити форму лексичної одиниці оригіналу, використовуючи літери цільової мови, наприклад: “*During the prehospital phase, providers emphasize airway maintenance, control of external bleeding and shock, **immobilization** of the patient, and immediate transport to the closest appropriate facility, preferably a verified trauma center*” [50, p. 4]. – “Під час догоспітального етапу медичні працівники приділяють особливу увагу забезпеченню прохідності дихальних шляхів, контролю зовнішньої кровотечі та шоку, **імобілізації** пацієнта та негайному транспортуванню до найближчого відповідного закладу, бажано до зареєстрованого травматологічного центру” [51].

В.І.Карабан розрізняє чотири види транскодування [11, с. 282]:

1) транскрибування, наприклад: “*For example, tension pneumothorax can reduce venous return and produce obstructive **shock***” [50, p. 44]. – “Наприклад, напружений пневмоторакс може зменшити венозне повернення і викликати обструктивний **шок**” [51].

У поданому вище випадку літерами цільової мови передається звукова форма медичного терміна в оригінальному реченні: “*Without a **tonometer**, you can roughly estimate eye pressure by gently pressing with two index fingers on*

each side of the eye with the eyelids closed” [50, p. 259]. – “Без **тонометра** можна приблизно оцінити очний тиск, обережно натискаючи двома вказівними пальцями з кожного боку ока при закритих повіках” [51].

2) транслітерування, наприклад: “*Hemorrhage is the most common cause of shock in **trauma** patients*” [50, p. 44]. – “Кровотеча є найчастішою причиною шоку у пацієнтів із **травмою**” [51].

У випадках транслітерування, англійський медичний термін відтворюється політерно, наприклад: “*Cardiac **tamponade** also produces obstructive shock, as blood in the pericardial sac inhibits cardiac contractility and cardiac output*” [50, p. 44]. – “**Тампонада** серця також спричиняє обструктивний шок, оскільки кров у перикарді пригнічує скоротливість міокарда і серцевий викид” [51].

3) змішане транскодування, наприклад: “*Characterized by a heavy defeat liver, **hyperkinesia**, rapidly progressive stiffness and increase muscle tone, leading to immobility of patients.*” [50, p. 44]. – “Характерне тяжке ураження печінки, **гіперкінезії**, швидко прогресуюча скутість і наростання тонусу м'язів, що призводить до знерухомлення хворих” [51].

Поданий вище перекладий контекст ілюструє змішане транскодування, при якому відбувається переважне застосування транскрибування разом з деякими елементами транслітерування.

4) адаптивне транскодування, наприклад: “*Warmed intravenous crystalloid solutions are immediately available for **infusion**, as are appropriate monitoring devices*” [50, p. 6]. – “Негайно доступні для **інфузії** підігріті внутрішньовенні кристалоїдні розчини, вказана вимога також стосується і відповідних пристроїв для моніторингу” [51].

Аналіз випадків застосування транскодування свідчить, що медичні терміни відтворюються, здебільшого, саме за допомогою адаптивного транскодування, коли форма слова в оригінальному тексті дещо адаптується згідно фонетичної та граматичної структури цільової мови, наприклад: “*It is essential that **clinicians** assess their own capabilities and limitations, as well as*

those of their institution, to allow for early **differentiation** between patients who may be safely cared for in the local hospital and those who require transfer for definitive care” [50, p. 242]. – “Дуже важливо, щоби **клініцисти** правильно оцінювали свої можливості й обмеження а також можливості їхньої установи, щоби забезпечити щонайшвидшу **диференціацію** пацієнтів на тих, яким можна безпечно надавати допомогу в місцевій лікарні, і тих, хто потребує переведення у спеціалізовані центри” [51].

Адаптивне транскодування медичних термінів застосовується в тих випадках, коли термін складається з елементів латинського або давньогрецького походження, що є міжнародними, наприклад: “*Shock associated with injury is most often **hypovolemic** in origin*” [50, p. 9]. – “Шок, пов’язаний з травмою, найчастіше має **гіповолемічний** характер” [51]. Обидва елементи терміна “hypovolemic” – “гіповолемічний” є грецького походження.

2.1.3. Калькування

Одним з найпоширеніших прийомів перекладу медичної термінології є калькування, що використовується, здебільшого, для відтворення складних за структурою термінологічних одиниць, наприклад: “*Intubation of patients with tracheobronchial injuries is frequently difficult because of anatomic distortion from paratracheal hematoma, associated **oropharyngeal** injuries, and/or the tracheobronchial injury itself*” [50, p. 65]. – “Інтубація таких пацієнтів часто є проблематичною через анатомічні зміни, зумовлені паратрахеальною гематомою, асоційованою з **орофарингеальними травмами** та/або трахеобронхіальними ураженнями” [51].

При перекладі медичних термінів за допомогою калькування використовується заміна складових частин, морфем або слів одиниці оригіналу їхніми лексичними відповідниками у мові перекладу, наприклад: “*CT scanning should not delay patient transfer to a trauma center that is capable*

*of immediate and definitive **neurosurgical intervention***” [50, p. 104]. “Проте КТ голови не повинна перешкоджати переведенню пацієнта в травматологічне відділення, де можуть надати відповідне **нейрохірургічне втручання**” [51].

У поданому випадку термін “neurosurgical intervention” було перекладено як “нейрохірургічне втручання”, що є калькою з англійського терміну.

Кальки часто використовуються в медичному перекладі, де специфічні терміни та поняття мають універсальне значення в різних мовах. У цьому випадку калька зберігає значення оригінального терміна, дозволяючи використовувати його в іншому мовному контексті, наприклад: “*Patients who require prompt transfer can be identified on the basis of **physiologic measurements, specific identifiable injuries, and mechanism of injury***” [50, p. 242]. – “Пацієнтів, які потребують негайного переведення, можна виявити на підставі **фізіологічних показників, ідентифікованих травм і механізму травм**” [51].

Калькування може застосовуватися також тільки до одного компоненту терміна чи частини терміна, наприклад: “*Stroke volume is classically determined by **preload, myocardial contractility, and afterload***” [50, p. 44]. – “На ударний об’єм впливає **переднавантаження, скоротливість та післянавантаження серцевого м’язу**” [51].

У запропонованому для аналізу прикладі, перекладач застосовує кальку до складових морфем термінів, а саме – до префіксів.

Важливо зазначити, що не всі терміни можна перекладати за допомогою кальки. Перекладач повинен добре знати обидві мови і розуміти нюанси кожної з них, щоб калькування було точним і доречним у мові перекладу.

2.1.4. Описовий переклад

За визначенням В.І. Карабана, описовий переклад (експлікація) – це

метод перекладу нових лексичних одиниць вихідної мови, при якому слово, словосполучення, термін або фразеологізм замінюється словосполученням (або більш складним словосполученням), яке точно передає зміст терміна, слова або фразеологізму у мові перекладу [11, с. 297], наприклад: “*In one average European country (Denmark), approximately 300 individuals per million inhabitants suffer moderate to severe head injuries annually, and more than one-third of these individuals require **brain injury rehabilitation***” [50, p. 104]. – “В одній пересічній європейській країні (Данія) порічно на кожен мільйон осіб приблизне 300 отримують травми голови середнього та тяжкого ступеня, і більше третини їх потребує **реабілітації внаслідок травми головного мозку**” [51].

Застосовуючи прийом експлікації, перекладач досягає більш адекватного перекладу медичного терміну, наприклад: “*Patients typically present with **hemoptysis, cervical subcutaneous emphysema, tension pneumothorax, and/or cyanosis***” [50, p. 65]. – “Клінічна картина виглядає як **кашель з кров’ю, підшкірна емфізема шиї напруженої пневмоторакс та/чи ціаноз**” [51]

Розглянемо ще один випадок: “*The Advanced Trauma Life Support course is designed to train clinicians to be proficient in assessing, stabilizing, and preparing trauma patients for **definitive care***” [50, p. 242]. – “Курс із розширеної системи підтримки життя при травмах (курс ATLS) призначений для навчання клініцистів навичкам оцінювання, стабілізації та підготовки травмованих пацієнтів з **для надання остаточної медичної допомоги**” [51].

Описовий переклад передбачає використання слів або словосполучень, які передають зміст оригінального тексту, а не просто прямий переклад слів. У аналізованому випадку термін “definitive care” було відтворено описово як «надання остаточної медичної допомоги», що передає суть терміну без використання прямого перекладу.

Експлікація часто використовується, коли в мові перекладу немає

прямого еквівалента, або коли прямий переклад не передає того ж значення чи конотацій, що й оригінальний термін. Він дозволяє з більшою точністю і ясністю передати зміст оригінального тексту, наприклад: *“If the patient is wearing contact lenses, they should be removed. Pupils should be equal, round, reactive and without a pupillary defect”* [50, p. 258]. – *“Якщо пацієнт носить контактні лінзи їх потрібно зняти. Зіниці мають бути рівними, круглими, без дефекту зіничною рефлексу та реагувати на огляд”* [51].

Однак важливо зазначити, що описовий переклад може вимагати від перекладача певного рівня креативності та інтерпретації, і не завжди може бути найкращим підходом для всіх типів текстів або ситуацій. Перекладач повинен враховувати контекст і цільову аудиторію перекладу, а також мету і зміст оригінального тексту, щоб визначити найбільш влучну стратегію перекладу.

2.2. Перекладацькі трансформації в перекладі медичних термінів

У перекладі медичних термінів, окрім зазначених вище способів, перекладачі використовують різні перекладацькі трансформації, а саме:

1. Граматичні трансформації
2. Лексико-семантичні трансформації
3. Лексико-граматичні трансформації.

Статистичні результати аналізу перекладацьких трансформацій, вжитих у перекладі термінів медичної галузі, які використовуються для відтворення медичної термінології в інструктивних рекомендаціях з тактичної медицини, графічно представлені на Рис. 2.2.

Рис. 2.2. Перекладацькі трансформації у відтворенні медичних термінів

Результати аналізу, представлені у діаграмі, доводять, що, окрім основних способів відтворення медичних термінів, перекладачі використовують усі види трансформацій. У межах роботи, було проаналізовано 134 випадки застосування трансформацій. Згідно з даними, лексико-семантичні трансформації виявилися найбільш уживаними (69 випадків, 52% від усіх проаналізованих прикладів), за якими слідують граматичні трансформації (51 випадків, 38%) та лексико-граматичні трансформації (14 випадків, 10%). Слід зазначити, що серед лексико-семантичних трансформацій, найуживанішою є диференціація, тоді як граматичні трансформації найбільш часто представлені перестановкою та заміною.

Подібно до способів перекладу медичних термінів, перекладацькі трансформації теж часто поєднуються у процесі відтворення медичного терміна, наприклад: *“If tracheobronchial injury is suspected, obtain immediate surgical consultation”* [50, p. 65]. – *“Якщо є підозра на ушкодження трахеобронхіального дерева, необхідна негайна консультація хірурга”* [51].

В аналізованому випадку перекладач застосовує трансформацію транспозиції (перестановка термінів «ушкодження» та «трахеобронхіальний») та додавання (лексеми «дерево»).

Розглянемо використання перекладацьких трансформацій, які використовуються для відтворення медичної термінології в інструктивних рекомендаціях з тактичної медицини, детальніше.

2.2.1. Граматичні трансформації

Граматичні трансформації, зафіксовані при аналізі фактологічного матеріалу, включають трансформацію заміни, додавання, вилучення, перестановки (транспозиції).

Заміна форм слів та частин мови зазвичай стає нагальною через різницю в нормах англійської та української мов, наприклад: *“The most important ways to limit secondary brain damage and thereby improve a patient's outcome are to ensure adequate oxygenation and maintain blood pressure at a level that is sufficient to **perfuse** the brain”* [50, p. 104]. – *“Найважливішими способами обмежити вторинне пошкодження мозку і таким чином покращити результати для пацієнта є забезпечення адекватної оксигенації та підтримання кров'яного тиску на рівні, достатньому для **перфузії** мозку”*[51].

У поданому прикладі спостерігаємо типову заміну дієслова у вихідній мові іменником у цільовому тексті. Такі заміни здійснюються з міркувань доцільності та відповідно до лексичних, синтаксичних та стилістичних вимог української мови.

Як відомо, українські медичні терміни мають складнішу, багатослівну структуру, ніж англійські, що пов'язано з тенденцією англійської мови до аналітизму. Тому часто можна спостерігати, що під час перекладу медичних термінів з англійської на українську мову збільшується кількість перекладених елементів у рамках термінологічних сполучень, наприклад:

*“This value is determined by multiplying the **heart rate** by the stroke volume (the amount of blood that leaves the heart with each cardiac contraction)” [50, p. 44].*
 Ця величина визначається шляхом множення **частоти серцевих скорочень** на ударний об’єм (кількість крові, що виштовхується за одне скорочення) [51].

Трансформація додавання також часто застосовується з метою уточнення терміна, наприклад: *“It includes a complete review of **systems** and the patient's past medical history” [50, p. 258].* – *“Він включає повний огляд **систем організму** й попередню історію хвороб”*[51].

У поданому нижче прикладі спостерігаємо додавання лексеми «стабілізуючий» у цільовому тексті: *“This may require temporarily releasing the front of the **cervical collar**; in this case, actively restrict cervical motion by holding the patient’s head while the collar is loosened” [50, p. 65].* – *“Це може вимагати тимчасового розкриття передньої частини **шийного стабілізуючого коміру**, у цьому випадку обмежив рухи шиї за допомогою стабілізації голови поки комір послаблений”*.

Поширеним прийомом при відтворенні медичних термінів є вилучення, наприклад: *“If neurosurgical capabilities exist, it is critical to identify any mass lesion that requires surgical evacuation, and this objective is best achieved by rapidly obtaining a **computed tomographic (CT) scan** of the head” [50, p. 104].* – *“При наявному нейрохірургічному оснащенні дуже важливо виявити будь-яке об’ємне ураження, яке потребує хірургічного видалення; найкращим засобом виявлення такого новоутворення є **комп’ютерна томографія (КТ) голови**” [51].*

Прийом вилучення тут застосований до англійського терміна “scan”. Термінологічне словосполучення “tomographic scan” було замінено українським відповідником «томографія».

У наступному контексті, перекладач обирає вилучення лексеми “traumatic” з цільового тексту, оскільки сам контекст експлікує, що дефект грудної клітки відбувається внаслідок травматичного нещасного випадку:

“Occasionally, **traumatic defects** in the chest wall cause a tension pneumothorax when occlusive dressings are secured on four sides or the defect itself constitutes a flap-valve mechanism” [50, p. 66]. – “Інколи **дефекти** грудної клітки є причиною напруженого пневмоторакса за умови коли герметичні пов'язки спаяні з чотирьох боків чи дефект сам по собі створює клапанний механізм” [51].

У запропонованому нижче прикладі, термін-уточнення “sucking chest wound” зазнав вилучення у перекладі: “Tension pneumothorax, open pneumothorax (**sucking chest wound**), and massive hemothorax are the major thoracic injuries that affect breathing” [50, p. 45]. – “Напружений пневмоторакс відкритий пневмоторакс і масивний гемоторакс є основними травмами грудної клітки, які впливають на вентиляцію” [51].

Вилучення компоненту не є суттєвою втратою під час перекладу, а, навпаки, дає змогу уникнути нагромадження термінів, наприклад: “Rarely, tension pneumothorax occurs from **markedly displaced** thoracic spine fractures” [50, p. 66]. – “Рідко напружений пневмоторакс виникає від **зміщених** переломів грудного відділу хребта” [51].

Часто використовується такий прийом, як перестановка, де змінюється порядок слів у перекладеному тексті. Це відбувається через відмінності в правилах побудови речень в англійській та українській мовах, наприклад: “However, it is important to note that a pupil can become enlarged due to blunt trauma (e.g., **pupillary sphincter** tear), past surgery, and other ocular disease processes” [50, p. 258]. – “Проте важливо відзначити, що зіниця може збільшуватися внаслідок тупої травми (наприклад розрив **сфінктера зіниці**), перенесених оперативних втручань та інших очних захворювань” [51].

Найбільш уживаними серед граматичних трансформацій є перестановка та заміна.

2.2.2. Лексико-семантичні трансформації

Лексико-семантичні трансформації, що застосовуються для перекладу медичної термінології в інструктивних рекомендаціях з тактичної медицини, включають диференціацію, конкретизацію, генералізацію та смисловий розвиток.

Результати аналізу показують, що диференціація є найчастішим перекладацьким прийомом, який використовується при відтворенні медичних термінів. На думку С.Є. Максимова, диференціація значення зумовлена тим, що багато англійських слів з широким значенням не мають прямих еквівалентів в українській мові. Таким чином, словники пропонують низку значень, які можуть лише частково охоплювати значення одиниці ЛСВ, і перекладачеві доводиться використовувати той варіант, який може найкраще відповідати контексту [18], наприклад: *“The patient's medical history should reflect a positive past **ocular** history; if it does not, further investigation and examination is necessary to evaluate for intracranial pathology”* [50, p. 258]. – *“Історія хвороби пацієнта повинна відображати позитивний минулий **офтальмологічний** анамнез; якщо це не так, необхідні додаткові дослідження та експертиза, щоб оцінити наявність внутрішньочерепної патології”* [51].

Це можна проілюструвати запропонованим вище прикладом, де лексема “ocular” має кілька варіантів перекладу, зокрема очний, окулярний та офтальмологічний. Перекладач використав варіант «офтальмологічний» для передачі значення лексеми.

При використанні семантичного розвитку (модуляції), перекладачі вдаються до контекстуальної заміни, тобто, у цільовому тексті використовується термін, значення якого є логічним розвитком значення терміну вихідного тексту, наприклад: *“Make sure to ask the time and mechanism of **injury**”* [50, p. 258]. – *“Обов'язково запитайте про час і механізм **травмування**”* [51].

Модуляція також використовується й у перекладі терміну в наступному прикладі: *“**Open globes** include eye injuries that have full-thickness penetration*

through the sclera or cornea” [50, p. 261]. – “**Розриви очного яблука** включають травми очей, які мають проникнення на повну товщину через склеру або рогівку” [51].

Ще одним прикладом смислового розвитку є переклад складного медичного терміну “placement of a chest tube” українським відповідником «декомпресія»: “*Incomplete expansion of the lung and continued large air leak after **placement of a chest tube** suggests a tracheobronchial injury, and placement of more than one chest tube may be necessary to overcome the significant air leak*” [50, p. 65]. – “Неповне розправлення легені та безперервний вихід повітря в значних об’ємах після **декомпресії** є показниками пошкодження бронхіального дерева і можуть потребувати встановлення кількох трубок для регуляції надмірного виходу повітря” [51].

Генералізація у перекладі відбувається тоді, коли медичний термін вихідної мови замінюється його гіперонімом, а певна семантична ознака «витісняється». Трансформація генералізації може бути представлена наступним прикладом, де термін “ophthalmologist” замінено терміном з широким значенням «спеціаліст», наприклад: “*In such cases, immediately consult an **ophthalmologist***” [50, p. 262]. – “У таких випадках без зволікань зверніться до **спеціаліста**” [51].

Конкретизація визначається як заміна слова або словосполучення мови оригіналу з широким предметно-логічним значенням словом або словосполученням мови перекладу з вузьким значенням, наприклад: “*Completely **expose** the patient’s chest and neck to allow for assessment of neck veins and breathing*” [50, p. 65]. – “Повністю **оголіть** грудну клітку та шию пацієнта для повноцінного огляду вен шиї та оцінки дихальних рухів” [51].

У результаті утворена аналогія й одиниця мови оригіналу перебувають у логічних відношеннях включення: одиниця мови оригіналу виражає предметне поняття, а одиниця мови перекладу виражає об’єднані в ній предметні поняття, наприклад: “***Injuries** of the orbit may cause bleeding in the muscle cone or around it*” [50, p. 260]. – “**Переломи** орбіти можуть

викликати кровотечу в м'язовий конус або навколо нього” [51].

Терміни широкого значення інколи відтворюються українською мовою за допомогою трансформації конкретизації, наприклад, слово “injury”, що має широку семантику, було перекладено іменником з набагато більш конкретною семантикою «перелом».

2.2.3. Лексико-граматичні трансформації

У процесі дослідження було зафіксовано використання незначної кількості лексико-граматичних трансформацій, які включають перефразування та цілісне перетворення.

Лексико-граматична трансформація перефразування є важливим аспектом перекладу медичної термінології. Вона передбачає пошук еквівалентних виразів у мові перекладу, які передають те саме значення, що й у вихідній мові, але не обов'язково використовують ті самі слова або структури речень, наприклад: “*Multiple-casualty incidents are those in which the number of patients and the severity of their injuries do not exceed the capability of the facility to render care* [50, p. 6]”. – “Випадки класифікуються як **численні людські жертви** тоді, коли кількість пацієнтів та тяжкість їх травм не перевищують можливості надання медичної допомоги” [51].

Ця трансформація особливо важлива у здійсненні медичній галузі, де точність і правильність інтерпретації мають вирішальне значення. У випадку, коли переклад за допомогою відповідника та інших трансформацій неможливий, перекладачі можуть застосовувати перефразування для адекватного відтворення медичного терміну, наприклад: “*The decision to transfer a patient to another facility for definitive care is influenced by the identified and suspected injuries, the expected progression of these injuries, and the capabilities on hand to expeditiously diagnose and treat them, especially the potentially **life-threatening injuries***” [50, p. 240]. – “На рішення щодо переведення пацієнта до іншого закладу для надання остаточної допомоги

впливають виявлені та підозрювані ушкодження, очікуване прогресування цих ушкоджень травм і наявність можливостей для їх оперативної діагностики та лікування, особливо **травм, які потенційно загрожують життю**” [51].

В аналізованому нижче прикладі спостерігаємо використання цілісного перетворення. Цілісне перетворення в перекладі означає вираження змісту висловлювання однієї мови за допомогою інших засобів, які не обмежуються простим перекладом окремих слів або контекстуальним відповідником [Руда, с. 79]. Медичний термін “abnormal pupillary exam results”, що дослівно можна інтерпретувати як «аномальні результати дослідження зіниці», був відтворений фразою цільової мови, що зазнала цілісного перетворення в перекладі: “*When an **abnormal pupillary exam results** from an ocular cause alone, the pupil often retains some reactivity to light, even though it is a different size [50, p. 258]. При **патології зіниці** лише через очну причину зіниця часто зберігає певну реакцію на світло, хоча і в іншому обсязі*” [51].

Зауважимо, що лексико-граматичні трансформації не є репрезентативними у нашій вибірці.

2.3. Труднощі перекладу англійських медичних термінів українською мовою

Медична термінологія є складною та специфічною, оскільки вона містить велику кількість технічних термінів та складних фраз. Переклад такої термінології з англійської мови на українську може призвести до численних труднощів. У цьому підрозділі ми розглянемо деякі з них, зосереджуючись на «хибних друзях перекладача», специфіці перекладу багатокomпонентних медичних термінів та перекладу медичних абревіатур.

2.3.1. «Хибні друзі перекладача» у медичній термінології

Медична термінологія, на думку Н.Булич, має міжнародний характер, оскільки вона базується на класичних мовах – грецькій та латинській, і продовжує формуватися на їх основі. Це призводить до того, що як у наукових медичних текстах англійською, так і українською зустрічаються слова зі спільними коренями, що у певній мірі полегшує їх переклад [4, с. 104]. Однак, таке спільне походження медичних термінів може призвести до серйозних труднощів в перекладі через наявність «хибних друзів» у медичній термінології, які можуть становити значні труднощі для перекладачів. Хибні друзі перекладача (франц. faux amis du traducteur) — слова, близькі за звучанням і написанням у різних мовах, але такі, що мають різне значення (нім. irreführende Fremdwörter ; англ. False friends, misleading words of foreign origin).

Етимологія таких слів може бути абсолютно різною за випадкової схожості їхньої вимови або написання [14]. Так, наприклад, лексеми, що існують в обох мовах, можуть мати відмінні значення:

- angina – «стенокардія» та ангіна – “sore throat”, “tonsillitis”, “quinsy”;
- cellulitis – «флегмона», «панікуліт» та целюліт – “cellulite”;
- complexion – «колір шкіри» та комплекція – “build, body type”;
- ferment – «закваска, бродіння» та фермент – “enzyme”;
- gland – «залоза» та гланд – “tonsil”, тощо.

До прикладу, термін “liver” відтворюється українським відповідником «печінка», на відміну від української лексеми «лівер» – offal, наприклад: “Traumatic diaphragmatic ruptures are more commonly diagnosed on the left side, perhaps because the **liver** obliterates the defect or protects it on the right side, whereas the appearance of displaced bowel, stomach, and/or nasogastric (NG) tube is more easily detected in the left chest” [50, p. 76] – “Травматичні діафрагмальні розриви здебільшого діагностують з лівої сторони, оскільки **печінка** облітерує ефект чи захищає з правої сторони тоді як картина зміщеного кишечника, шлунка та/чи назогастральної трубки

спостерігаються з лівого боку” [51].

Термін “angina” відтворений за допомогою його українського відповідника «стенокардія», наприклад: “*Quaternary blast injuries include burn injury, crush injury, respiratory problems from inhaling dust, smoke, or toxic fumes, and exacerbations or complications of existing conditions such as **angina**, hypertension, and hyperglycemia*” [50, p. 404]. – “Четвертинні травми від вибуху включають опіки, розтрощення, респіраторні проблеми від вдихання пилу, диму або токсичних парів, а також загострення або ускладнення існуючих захворювань, таких як **стенокардія**, гіпертонія та гіперглікемія” [51].

Переклад терміну “history” у медичному контексті вимагає використання відповідника «анамнез» (а не «історія»), наприклад: “*Obtaining the **history** necessary to treat ocular trauma is the same as for any other trauma*” [50, p. 258]. – “Як при будь-якій іншій травмі, для лікування травми ока необхідно в брати **анамнез**” [51].

У медичній галузі, термін “presentation” – полісемантичний та може позначати акушерське передлежання, демонстрацію хворого, опис випадку, наприклад: “*In the vertex **presentation**, the fetal head is usually in the pelvis, and the remainder of the fetus is exposed above the pelvic brim*” [50, p.228]. – “У верхньому **передлежанні** головка плоду зазвичай знаходиться в малому тазі, а решта плоду — вище краю таза.” [51]

Українським еквівалентом медичного терміну “stroke” є «інсульт» (пор. insult – образа), наприклад: “*A sluggish or poorly reactive pupil indicates a possible brain abnormality such as **stroke** or herniation*” [50, p. 258]. – “Млява або погана реакція зіниці вказує на можливі ураження мозку, такі як **інсульт** або грижу” [51].

Серед причин виникнення «хибних друзів» перекладача у сфері медичного перекладу є синонімічність термінів. Так, термін “exam” у медичному контексті тлумачиться як «огляд», «обстеження», а не «іспит», наприклад: “*Further specific historical information to obtain is described within*

*the physical **exam** section that follows” [50, p. 258]. – “Додаткова конкретна анамнестична інформація описана в подальшому розділі про фізикальне обстеження” [51].*

Наявність формальної подібності лексичних елементів у двох мовах може бути обманливою, тому перекладачі повинні звертати особливу увагу на терміни, які схожі у мові оригіналу та мові перекладу, щоб уникнути проблем під час перекладу та надалі – непорозумінь. Оскільки медичні фахові тексти пов'язані зі здоров'ям людини, навіть найменша помилка в результаті перекладу може мати серйозні наслідки.

2.3.2 Специфіка перекладу англійських багатокомпонентних медичних термінів українською мовою

Однією з найбільших труднощів при перекладі англійських медичних термінів українською мовою є специфіка багатокомпонентних термінів. Багатокомпонентні терміни – це терміни, що складаються з більш ніж одного слова, які мають власну лексичну та граматичну функцію. Такі терміни часто зустрічаються в медичній термінології, оскільки дозволяють точніше передавати складні процеси та характеристики в області медицини, наприклад: “*Many patients with severe **brain injuries** die before reaching a hospital; in fact, nearly 90% of prehospital trauma-related deaths involve **brain injury**” [50, p. 104]. – “Багато пацієнтів з **травмами голови** тяжкого ступеня помирають, так і не потрапивши до лікарні майже 90% долікарняних смертей від травм спричинені **саме черепно-мозковими травмами**” [51].*

В процесі перекладу багатокомпонентних термінів перекладачі стикаються зі складними викликами. За словами В. І. Карабана, у таких випадках перекладачі використовують дві процедури – аналітичну та синтетичну. Під час аналітичного етапу важливо точно визначити компоненти складного терміна, які можуть включати не лише окремі слова,

але і словосполучення, що є частинами багатокomпонентного терміна. Для ефективного перекладу багатокomпонентних термінів необхідно правильно визначити компоненти терміна та тип семантичних відносин між ними та головним компонентом. Це впливає на порядок та зміст перекладу складного терміна [11, с. 383].

В нашому дослідженні ми аналізували медичні терміни, що складаються переважно з двох або трьох компонентів. Зокрема, частотними є двокомпонентні терміни в медичному тексті, які побудовані за допомогою сполучення іменника з іменником. Згідно з В. Карабаном, такі терміни відтворюються за допомогою шести способів. Одним із способів є використання складного терміну, де перекладний відповідник другого компонента терміну використовується як постпозитивне означення у формі родового відмінку, наприклад: “*Such alterations include differences in anatomy, **blood volume and composition**, and hemodynamics, as well as changes in the respiratory, gastrointestinal, urinary, musculoskeletal, and neurological systems*” [50, p. 228]. – “Такі зміни включають відмінності в анатомії, **об'ємі та складі крові**, гемодинаміці, а також зміни дихальної шлунково-кишкової, сечовидільної опорно-рухової та неврологічної систем” [51].

У поданому прикладі двокомпонентний іменниковий термін відтворений за допомогою транспозиції першого компонента терміну у прикладку: “*A general or **trauma surgeon** should supervise nonoperative management, regardless of the patient’s age*” [50, p. 242]. – “Хірург загального профілю або **хірург-травматолог** повинен контролювати терапевтичне лікування, незалежно від віку пацієнта” [51].

Двокомпонентні атрибутивні медичні терміни, що утворюються за моделлю Adj + N, відтворюються зі збереженням порядку атрибутивного та ключового компонентів, наприклад: “*A thorough ocular exam in the **secondary survey** can identify subtle ocular injuries that may threaten loss of sight if not treated right away*” [50, p. 262]. – “Ретельний огляд очей при **вторинному обстеженні** може виявити незначні травми ока, які можуть загрожувати

втратою зору, якщо не почати лікування негайно” [51].

У прикладі нижче, усі три терміни є атрибутивними, які в перекладі не зазнали зміни порядку компонентів:

“Tension pneumothorax is a clinical diagnosis reflecting air under pressure in the affected pleural space” [50, p. 66]. – *“Напружений пневмоторакс є клінічним діагнозом, який відображує накопичення повітря під тиском в ураженій плевральній порожнині”* [51].

В аналізованому нижче прикладі, двокомпонентний атрибутивний медичний термін відтворений з використанням іменника як постпозитивного означення у формі родового відмінку: *“In checking for optic nerve dysfunction, use the “swinging flashlight test” to look for an afferent pupillary defect”* [50, p. 258]. – *“Для перевірки дисфункції зорового нерва використовуйте «тест із хитким ліхтариком» щоб знайти аферентний дефект зіниці”* [51].

Значних труднощів завдають трикомпонентні терміни, наприклад: *“Definitive trauma care, whether support and monitoring in an intensive care unit (ICU), admission to an unmonitored unit, or operative intervention, requires the presence and active involvement of a team of providers with the skills and knowledge to manage the injuries sustained by the trauma patient”* [50, p. 242]. – *“Повна травматологічна допомога, підтримка та контроль життєдіяльності у відділенні інтенсивної терапії (ВІТ), як і госпіталізація у терапевтичне відділення чи оперативне втручання вимагає присутності та активної участі команди медичних працівників з навичками і знаннями, необхідними для лікування пацієнтів з травматичними пошкодженнями”* [51].

Трикомпонентний англійський медичний термін, утворений за моделлю Adj + N1 + N2, відтворюється за допомогою перенесення ключового номінативного компонента на початок медичного терміна в цільовому тексті, наприклад: *“The most common cause of tension pneumothorax is mechanical positive-pressure ventilation in patients with visceral pleura injury”* [50, p. 66]. – *“Найбільш поширеною причиною напруженого пневмотораксу є механічна*

вентиляція з позитивним тиском у пацієнтів з **травмою вісцеральної плеври**” [51].

Таку ж ситуацію спостерігаємо у більшості випадків перекладу термінів, утворених за проаналізованою вище моделлю: “*When there is concern for **optic nerve dysfunction** related to trauma, consult an ophthalmologist for a detailed examination*” [50, p. 258]. – “Коли є підозра на пов'язану з травмою **дисфункцію зорового нерва**, проконсультуйтеся з офтальмологом для детального огляду” [51].

Іншою поширеною моделлю утворення трикомпонентних термінів у медичній галузі є Adj1 + Adj2 + N, наприклад: “*Stable patients with **blunt abdominal trauma** and documented liver or spleen injuries may be candidates for nonoperative management, requiring the immediate availability of an operating room and a qualified surgical team*” [50, p. 242]. – “Стабільні пацієнти з **тупою травмою живота** та задокументованими ушкодженнями печінки або селезінки можуть бути кандидатами на терапевтичне лікування, що передбачає швидкий доступ до операційної та кваліфікованої хірургічної бригади” [51].

Аналіз перекладу таких термінів у попередньому та наступному прикладах доводить, що вони відтворюються із збереженням розташування компонентів у цільовому тексті, наприклад: “*If the facility is not prepared for **urgent operative intervention**, these patients should be transferred to a trauma center*” [50, p. 242]. – “Якщо заклад не підготовлений до **невідкладного оперативного втручання**, цих пацієнтів необхідно перевести до травматологічного центру” [51].

Підсумовуючи, зауважимо, що спосіб перекладу багатоконпонентних медичних термінів, здебільшого, залежить від таких декількох основних чинників, а саме кількості їхніх компонентів, моделі сполучуваності компонентів, контексту використання, преференції викладача тощо.

2.3.3. Специфіка перекладу англійських медичних термінів-абревіатур українською мовою

Точність і однозначність абревіатури важлива в будь-якій галузі науки, але в медицині ця проблема видається життєво важливою, оскільки, на жаль, частими є випадки заподіяння шкоди пацієнтові, аж до летального наслідку, внаслідок неправильної інтерпретації медичної абревіатури. В англійській мові спостерігається тенденція до скорочення будь-якого терміна. Українська мова значно відстає в кількісному відношенні абревіатур: те, що називається терміном в українській мові, в англійській мові перетворюється на абревіатуру, наприклад: “*The therapeutic goals of a gastric tube placed early in the primary survey include relief of acute gastric dilation and stomach decompression before performing **DPL** (if needed)*” [50, p. 88]. – “Шлунковий зонд використовують із терапевтичною метою на початкових етапах допомоги для декомпресії у випадку гострого розширення шлунку, перед проведенням **діагностичного перитонеального лаважу** (якщо є показання)” [51].

Основними видами медичних абревіатур є акроніми (напр. FAST), ініціалізми (DPL), окремі літери слів (IV), усічення (chem). Форма та тип абревіатури впливає на вибір методу її перекладу. Загалом, нині існують чотири основні тенденції перекладу абревіатур українською мовою:

- 1) транслітерація;
- 2) запозичення абревіатури у вихідному вигляді (іноземною мовою);
- 3) створення відповідної абревіатури з українських термінів;
- 4) описовий переклад.

У процесі перекладу абревіатури використано транслітерацію, якщо вона переписується засобами іншої алфавітної системи, наприклад: “*A urinary catheter placed during resuscitation will relieve retention, identify bleeding, allow for monitoring of urinary output as an index of tissue perfusion, and decompress the bladder before **DPL** (if performed)*” [50, p. 89]. – “Сечовий

катетер, встановлений під час реанімації, вирішує проблему затримки сечі, вказує на наявність кровотечі, дозволяє контролювати виділення сечі як показника тканинної перфузії та спорожнити сечовий міхур перед ДПЛ (якщо проводиться)” [51].

Тут показовим є те, що компоненти ініціалізму не розшифровуються українською мовою – запозичуються зовнішня оболонка і значення аббревіатури як єдине ціле.

Іншою тенденцією перекладу медичних аббревіатур українською мовою є їхнє запозичення у вихідному вигляді, наприклад: “*The primary survey encompasses the ABCDEs of trauma care and identifies life-threatening conditions by adhering to this sequence*” [50, p. 7]. – “До первинного огляду входить підхід **ABCDE** та визначення станів, що загрожують життю, дотримуючись такої послідовності” [51].

Акронім ABCD є початковими літерами англійських позначень станів, що загрожують життю пацієнта, підібраними для зручності запам’ятовування першочерговості дій (A – Airway maintenance; B – Breathing and ventilation; C – Circulation with hemorrhage control; D – Disability; E – Exposure/Environmental control). Оскільки акронім є першими літерами англійського алфавіта, який відомий багатьом мовцям української мови, перекладач обирає збереження вихідної аббревіатури в цільовому тексті.

Створення відповідної аббревіатури з українських термінів також поширений метод перекладу медичної термінології, наприклад: “*In addition, patients with severe head injuries who have an altered level of consciousness or a Glasgow Coma Scale (GCS) score of 8 or lower usually require the placement of a definitive airway (i.e., cuffed, secured tube in the trachea)*” [50, p. 123]. – “Крім того, пацієнтам із серйозними травмами голови, які мають змінений рівень свідомості або оцінку за шкалою коми Глазго (**ШКГ**) 8 чи нижче потребують остаточного забезпечення прохідності дихальних шляхів (тобто встановлення ендотрахеальної трубки з манжетною)” [51].

Використання відповідної аббревіатури з українських термінів часто

призводить до ускладнення їхньої інтерпретації у випадках, коли поруч не подається їхнього розшифрування: *“TBI survivors are often left with neuropsychological impairments that result in disabilities affecting work and social activity”* [50, p. 104]. – *“В осіб, що постраждали від ЧМТ, часто спостерігаються нервово-психічні порушення, які призводять до інвалідності, що впливає на робочу та соціальну діяльність”* [51].

При відтворенні англійських скорочень часто використовується описовий переклад. Цей метод передбачає переклад скорочення з урахуванням його контексту, що зазвичай є більш простим та зрозумілим способом передачі значення скорочення, наприклад: *“In such cases, initiate IV fluid therapy with crystalloids. All IV solutions should be warmed either by storage in a warm environment (i.e., 37°C to 40°C, or 98.6°F to 104°F) or administered through fluid-warming devices”* [50, p. 9]. – *“У таких випадках необхідно розпочати внутрішньовенну рідинну терапію кристалоїдами. Усі розчини для внутрішньовенного введення слід підігріти або зберігати в теплому середовищі (тобто від 37°C до 40°C або від 98,6°F до 104°F). або вводити через пристрої, що підігрівають розчини”* [51].

Описовий переклад використовується у випадках, коли інші методи перекладу стають неможливими, особливо при відтворенні скорочень, які відсутні в словниках, наприклад: *“Patients with severe head injury (GCS score of 8 or less) and hypotension are easily recognized and warrant urgent transfer”* [50, p. 242]. – *“Пацієнти з тяжкими черепно-мозковими травмами (8 або менше балів за шкалою Глазго (ШКГ) і гіпотензією легко розпізнаються і потребують негайного переведення”* [51].

Перекладацька тактика у виборі способу відтворення медичної аббревіатури залежить від її типу, структури, семантики, наявності відповідників у перекладних словниках тощо.

Висновки до другого розділу

Аналіз перекладу медичних термінів в інструктивних рекомендаціях з тактичної медицини дозволив визначити основні способи їхнього відтворення, що включають: словникові відповідники, транскодування, калькування, описовий переклад. Результати дослідження показують, що у перекладі медичних термінів перекладачі найчастіше використовують словникові відповідники, оскільки їх було зафіксовано в найбільшій кількості прикладів - 61 випадок або 39% від загальної кількості аналізованих прикладів. Транскодування зустрічається в 41 прикладі, що становить 26%. Калькування використовується для відтворення 29 медичних термінів (18%), тоді як експлікація є найменш уживаним методом перекладу і використовується для відтворення лише 27 термінів (17%).

Перекладачі застосовують різні перекладацькі трансформації, а саме: граматичні, лексико-семантичні, та лексико-граматичні трансформації. Результати аналізу доводять, що лексико-семантичні трансформації є найбільш уживаними (69 випадків, 52% від усіх проаналізованих прикладів), за якими слідують граматичні трансформації (51 випадків, 38%) та лексико-граматичні трансформації (14 випадків, 10%). Серед лексико-семантичних трансформацій, найуживанішою є диференціація, тоді як граматичні трансформації найбільш часто представлені перестановкою та заміною.

Функціонування «хибних друзів перекладача», складних медичних термінів та медичних абревіатур можуть спричинити певні труднощі під час перекладу англійської медичної термінології українською мовою. Щоб уникнути неправильного перекладу «хибних друзів перекладача» у сфері медицини, перекладачеві необхідно зважати не тільки на семантичні особливості таких одиниць та їхніх варіантних відповідників, а й на контекст медичного тексту.

Переклад багатокomпонентних медичних термінів також є трудомістким, оскільки, для його адекватного відтворення, перекладач

повинен зважати на низку таких факторів: структура та кількість компонентів медичного терміна, їхня сполучуваність, семантика терміна, та контекст вживання.

Основні способи перекладу медичних термінів-аббревіатур українською мовою є транслітерація, запозичення аббревіатури у вихідному вигляді (іноземною мовою), створення відповідної аббревіатури з українських термінів, та описовий переклад. Вибір способу відтворення аббревіатури залежить від її типу, структури, семантики, зафіксованості відповідників у перекладних словниках тощо.

ВИСНОВКИ

Мета дипломної роботи полягала у дослідженні стратегій та тактик перекладу медичної термінології в інструктивних рекомендаціях з тактичної медицини, зокрема на матеріалі курсу «ATLS. Невідкладна медична допомога при травмі. Поглиблений курс від Американської колегії хірургів (ACS)».

У першій частині наукової роботи здійснено аналіз теоретичних підходів до визначення терміну в перекладознавстві, опис структурно-семантичних особливостей англійських медичних термінів. У процесі дослідження ми дійшли таких висновків:

Термінологія, як особлива частина лексичної системи мови, привертає увагу багатьох дослідників через свою багатогранність і численність. У нашому дослідженні, розуміємо термін як слово або словосполучення, яке має чітко визначене значення в певній галузі знання, такій як наука, техніка, мистецтво або суспільно-політичне життя. Терміни зазвичай є стандартизованими, тобто мають певне узгоджене значення, що використовується в даній галузі знань, і часто є однаковим для всіх фахівців цієї галузі. Це слова або словосполучення, що використовуються для точного вираження концепту або ідеї в певній науці, культурі, техніці, мистецтві, суспільно-політичному житті. Терміни мають семантичну специфіку і є однозначними.

У сучасній медичній науковій комунікації англійська мова є домінуючою. Це пояснюється тим, що більшість сучасних інформаційних систем працюють з англійською мовою. Термінологія медицини відображає предмети, стани та процеси, їх характеристики та відповідність мовним нормам. Семантичний аналіз показав, що найважливішими категоріями медичних термінів є: органи тіла та їх системи; хвороби, їх тривалість, інтенсивність та модифікації; синдроми та симптоми; методи діагностики пацієнтів; хірургічні методи та техніки; лікарські інструменти

Практична частина зосереджувалась на дослідженні основних стратегій та тактик перекладу медичної термінології українською мовою. Також розглядалися перекладацькі трансформації в перекладі медичних термінів, труднощі перекладу англійських медичних термінів українською мовою, зокрема специфіка перекладу англійських багатокомпонентних медичних термінів та медичних термінів-аббревіатур.

Переклад медичних термінів в інструктивних рекомендаціях з тактичної медицини здійснюється за допомогою словникових відповідників, транскодування, калькування, описового перекладу. Результати дослідження дозволяють стверджувати, що перекладачі найчастіше використовують словникові відповідники.

Перекладацькі трансформації, що вживаються для відтворення медичних термінів, включають граматичні, лексико-семантичні, та лексико-граматичні трансформації. Найбільш уживаними є лексико-семантичні трансформація, а саме – диференціація. Граматичні трансформації найбільш часто представлені перестановкою та заміною.

Перекладацькі труднощі під час відтворення термінів, що становлять групу так званих «хибних друзів перекладача» часто зумовлені їхньою етимологією, семантикою та сферою вживання. У перекладі таких термінів необхідно брати до уваги семантичні особливості цих одиниць, їхні варіантні відповідники та контекст вживання у медичному тексті.

Переклад багатокомпонентних медичних термінів здійснюється, зважаючи на їхню структуру, семантику, кількість компонентів та їхню сполучуваність, контекст вживання.

Способи перекладу англійських медичних термінів-аббревіатур українською, що були зафіксовані у дослідженні, включають транслітерацію, запозичення аббревіатури у вихідному вигляді, створення відповідної аббревіатури з українських термінів, та описовий переклад. Такі чинники як тип, структура, семантика аббревіатури, наявність відповідників у словниках мають вплив на вибір перекладачем способу їхнього перекладу.

Зважаючи на те, що медична сфера інтенсивно розвивається в умовах глобалізації, проблема адекватного відтворення термінологічних одиниць цієї галузі завжди буде актуальною. Проведене нами дослідження не вичерпує проблематики перекладів англійської медичної термінології українською мовою. Перспективою подальшого дослідження може бути вивчення способів перекладу медичних термінів у різних видах дискурсу.

SUMMARY

The aim of our research was to study the strategies and tactics of translating medical terminology in tactical medicine guidelines, in particular "ATLS. Advanced Trauma Life Support. American College of Surgeon (ACS)" course. The first part of the research analyses theoretical approaches to the definition of a term in translation studies and describes the structural and semantic features of the English medical terms. In the course of the study, we came to the following conclusions:

Terminology, as a special part of the lexical system, attracts the attention of many researchers due to its versatility and abundance. In our study, we define a term as a word or phrase that has a clearly determined meaning in a particular field of knowledge, such as science, technology, art, or social and political life. Terms are usually standardised, i.e. they have a certain accepted meaning used in a given field of knowledge and are often the same for all professionals in that field. These are words or phrases used to accurately express a concept or idea in a particular domain of science, culture, technology, art, or social and political life. Terms have semantic specificity and are unambiguous.

In modern medical scientific communication, English is the dominant language as most modern information systems operate exclusively in English. Medical terminology reflects objects, states and processes, their characteristics and compliance with language norms. The semantic analysis showed that the most important categories of medical terms are: body organs and their systems; diseases, their duration, intensity and modifications; syndromes and symptoms; methods of diagnosing patients; surgical methods and techniques; medical instruments.

The practical part focused on the study of the main strategies and tactics of translating medical terminology into Ukrainian. We also analysed translation transformations used for rendering medical terms, the difficulties of translating English medical terms into Ukrainian, in particular the specifics of translating English multicomponent medical terms and medical abbreviations.

The translation of medical terms in tactical medicine guidelines is made with direct equivalents, transcoding, loan rendering (calque), and descriptive rendering. The results of the study suggest that translators most often use dictionary equivalents.

Translation transformations used to reproduce medical terms include grammatical, lexical-semantic, and lexical-grammatical transformations. The most common are lexical and semantic transformations, namely differentiation. Grammatical transformations are most often represented by transposition and replacement (or substitution).

Translation difficulties in rendering terms that make up the group of so-called "false friends of the translator" are often caused by their etymology, semantics and sphere of use. When translating such terms, it is necessary to take into account the semantic features of these units, their variant equivalents and the context of their use in a medical text.

The translation of multi-component medical terms is carried out taking into account their structure, semantics, number of components and their compatibility, and the context of use.

The methods of translating English medical terms-abbreviations into Ukrainian, which were recorded in the study, include transliteration, borrowing the abbreviation in its original form, creating a corresponding abbreviation from Ukrainian terms, and descriptive translation. Factors such as the type, structure, semantics of the abbreviation, and availability of dictionaries have an impact on the translator's choice of translation method.

Given that the medical field is developing intensively in the context of globalisation, the problem of adequate translation of terminological units in this field will always be relevant. Our study does not comprehensively address all the challenges associated with translating English medical terminology into Ukrainian. Therefore, future research endeavors could be directed towards investigating the diverse approaches to translating medical terms across various types of discourse.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Білозерська Л. П. Термінологія та переклад: [навчальний посібник] / Л. П. Білозерська, Н. В. Возненко, С. В. Радецька. Вінниця : Нова книга, 2010. 232 с.
2. Білоусова О.І. Словосполучення термінологічного характеру в мові українського законодавства. *Дослідження з лексикології і граматики української мови*. 2012. Вип. 12. С. 43-51.
3. Беспалова О.Я. Медична термінологія. Навчальний посібник для самостійної роботи студентів з кредитного модуля дисципліни «Анатомія та фізіологія людини 1. Основи біомедичних знань. Медична термінологія» для здобувачів ступеня бакалавра спеціальності 163 «Біомедична інженерія». Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 61 с.
4. Булич Н.С. «Фальшиві друзі» перекладача у фахових текстах медицини. VI Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих науковців за міжнародної участі, "Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації". 2014. С. 103-106.
5. Демецька В.В. Теорія адаптації в перекладі. : Дис... д-ра паук: 10.02.16. Таврійський національний ун-т ім. К., 2008. 508 с.
6. Дерді Е. Т. Словотвірні та структурно-семантичні характеристики англійських юридичних термінів : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04. К., 2003. 21 с.
7. Дерев'янченко Н. В., Литовська О. В. Латинська мова та медична термінологія: навчальний посібник (для студентів вищих мед. навч. закладів). Харків : ХНМУ, 2017. 172 с.
8. Гумовська І. М. Англійська юридична термінологія в економічних текстах: генезис, дериваційні та семантико-функціональні

аспекти: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2000. 186 с.

9. Іщенко В. Л. Семантичні особливості англійських економічних термінів. *Лінгвістика*. № 1 (22), 2011. С. 115- 120.

10. Капоровська Д.В., Козуб Л.С. Способи досягнення адекватності перекладу англійських аграрних термінів. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*, 15, 2016. С. 49–55.

11. Карабан В. І. Переклад англійської наукової та технічної літератури: лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі. Ч. 2. Вінниця : Нова книга, 2002. 562 с.

12. Карпіловська Є., Кочерга О., Мейнарович Є Структурні зміни української наукової термінології протягом двадцятого сторіччя. 2004.

13. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу: Учбовий посібник. 2001. 290 с.

14. Корнейко І.В. Труднощі перекладу інтернаціональної термінології (українсько-англійські лексичні паралелі в мові медицини). *Викладання мову вузі на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Вип. 6. Харків, 2002. С. 224-229.

15. Ктитарова Н.К. Словосполучення як один із способів термінологічної номінації. *Дослідження з лексикології та граматики української мови*: [зб. наук. праць / за ред. проф. Д.Х. Баранника]. Вип. 5. Дніпропетровськ: Пороги, 2007. С. 55 – 60.

16. Куліченко А.К. Латинська мова та медична термінологія. Ч.ІІ : Клінічна термінологія : практикум для студ.-іноз. гром. І курсу мед. ф-тів / авт.уклад. А.К. Куліченко, Ю.С. Скрипник, І.О. Хітрова. 2-ге вид., доопрац. і доповн. Запоріжжя : ЗДМУ, 2018. 81 с.

17. Любченко М. І. Юридична термінологія: поняття, особливості, види: монографія. Харків: ТОВ «Видавництво права людини», 2015. 280 с.

18. Максимов С. Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). Теорія та практика перекладацького аналізу тексту для студентів факультету перекладачів : навч. посібник. Київ : Ленвіт, 2010. 175 с.
19. Миголинець О. І. Функціонально-стильові характеристики префіксальної номінації у сучасній англійській мові. Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / УжНУ. Ужгород, 2004. 20 с.
20. Міщенко А. Л. Лінгвістика фахових мов та сучасна модель науковотехнічного перекладу: монографія. Вінниця.: Нова книга, 2013. 448 с.
21. Мостовий М.І. Лексикологія англійської мови. Підручник для студентів ін-тів і фак. іноземної мови. Харків: «Основа», 1993. 255 с.
22. Овсієнко Л.М. Поліфункційність терміна в сучасному термінознавстві *Вісник Київського національного лінгвістичного університету* (1), 2022. С. 89-97.
23. Овсієнко Л.М. Змістова структура терміна та її складники. Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (17), 2022. С. 97-101
24. Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. П. Українське термінознавство. Львів: Світ, 1994. 216 с.
25. Пилипенко М., Калашник В., Корнейко І. Проблеми перекладу медичної термінології. *Людина та образ у світі мови : вибрані статті*. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2011. С. 328–333.
26. Руда А. В. Лексико-граматичні трансформації під час перекладу розмовної лексики англійської мови кінодіалогу. Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис». № 7, 2020. С. 77-81.
27. Скопюк Т.Г. Термін у семантичній структурі англійського наукового тексту (на матеріалі текстів з обчислювальної техніки): Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04. /Київський державний лінгвістичний університет. К., 1997. 20 с.

28. Скороходько Е. Ф. Термін у науковому тексті (до створення терміноцентричної теорії наукового дискурсу): монографія. К., 2006. 99 с.
29. Стаховська Н.Ф. Термін як елемент системи мовного вираження спеціальних понять. *Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. пр.* К., 2001. Вин. IV. С. 277-280.
30. Царьова І. В. Мова і термінологія наукових досліджень у юриспруденції : навчальний посібник. Дніпро : Вид. «Інновація», 2019. 114 с.
31. Черноватий Л.І. Переклад англomовної економічної літератури. Вінниця: Нова книга, 2007. 416 с.
32. Щерба Д. В. Термін та його дефініція як головні онтологічні поняття термінознавства. *Вісник ЖДУ ім. І.Я. Франка*, 28, 2006. С. 237-239.
33. Al-Asbahy, Waddhaah & Shamsi, Manal. *Translating Medical Terminologies: Problems and Suggestions*, 2022.
34. Chen P.W. When the Patient Gets Lost in Translation. *New York Times*. 23.04.2009. Online: http://www.nytimes.com/2009/04/23/health/23chen.html?_r=1
35. Flores G. et al. Errors in medical interpretation and their potential clinical consequences in pediatric encounters. *Pediatrics* 111, 2003. P. 6-14.
36. Heba S. Y. *Terminological inconsistency in Medical Translation from English into Arabic*. An-Najah National University, Nablus, Palestine, 2013.
37. Nadia, L. *Mechanisms of Translating English Medical Terms into Arabic*. University of Kasdi, Merbah–Ouargla, Algeria, 2016.
38. O'Neil M. Who Makes a Better Translator: The Medically Knowledgeable Linguist or the Linguistically Knowledgeable Medical Professional? A Physician's Perspective. Fischbach H. (red.) *Translation and Medicine*. Amsterdam; Philadelphia : Benjamins, 1998.
39. Pavel S., Nolet D. *Handbook of terminology*. Hull: Minister of Public Works and Government Services Canada., 2001. 321 p.

40. Rey, Alain. Essays on Terminology / edited by Juan C. Sager. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, 1995.

41. Terminology: theory, methods, and applications / M. Teresa Cabré; edited by Juan C. Sager ; translated by Janet Ann DeCesaris. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 1999. 262 p.

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

42. Академічний тлумачний словник української мови. URL: sum.in.ua

43. Словник лінгвістичних термінів /за заг. ред. Є.В.Кротеви́ча.- Львів, 1957.- 195 с.

44. Miller-Keane Encyclopedia and Dictionary of Medicine, Nursing, and Allied Health // Marie T. O'Toole. – N.Y.: W.B. Saunders Company; 7th edition, 2003. – 2262 p.

45. Mosby's Medical Dictionary – N.Y.: Mosby; 7 edition, 2006 – 2024 p.

46. Science and Technology Encyclopedia. The university of Chicago Press, London, 1999.

47. Webster's New World Medical Dictionary, Third Edition Copyright. - New Jersey Wiley Publishing, Inc., Hoboken, 2008. – 470 p.

48. The American Heritage Medical Dictionary. - Houghton Mifflin Harcourt, 2007. – 944 p.

49. The Free Dictionary: <http://medical-dictionary.thefreedictionary.com>

ІЛЮСТРАТИВНИЙ МАТЕРІАЛ

50. ATLS Advanced Trauma Life Support. American College of Surgeon, 2018. 474 p.

51. ATLS – посібник по лікуванню травми. URL: <https://gmka.org/uk/category/dlya-medykiv/emd-medycyna-katastrof/atls/>